

Papinska služba i njena duhovna uloga u životu vjernika laika

Novokmet, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:630841>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

IVANA NOVOKMET

**PAPINSKA SLUŽBA I NJENA DUHOVNA
ULOGA U ŽIVOTU VJERNIKA LAIKA**

Diplomski rad

Split, 2020

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

IVANA NOVOKMET

PAPINSKA SLUŽBA I NJENA DUHOVNA
ULOGA U ŽIVOTU VJERNIKA LAIKA

DIPLOMSKI RAD

iz Temelnog bogoslovlja

kod doc. dr. sc. Edvarda Punde

Split, 2020

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. Otajstvo Crkve i biskupi kao nasljednici apostola.....	3
1.1. Crkva – otajstveno Tijelo Kristovo.....	3
1.2. Biskupi – nasljednici apostola.....	6
1.3. Petar – biskup Rima.....	8
2. Definiranje dogmi i ekumenski pogledi.....	13
2.1. Svetopisamsko utemeljenje.....	13
2.2. Tri Sabora i dogme o Papinskoj službi.....	16
2.3. Papinska služba u ekumenskom dijalogu.....	21
3. Laici u Crkvi i važnost Papinske službe za laike.....	28
3.1. Laici – dionici Kristovih službi.....	28
3.2. Laici i suradnja sa hijerarhijom Crkve.....	30
3.3. Uloga Papinske službe u životu vjernika laika.....	32
ZAKLJUČAK.....	37
LITERATURA.....	38

UVOD

U današnjem društvu koje je okarakterizirano težnjom za individualnošću i slobodom od bilo kojeg autoriteta, netko bi mogao pomisliti kako institucija poput Petrovske službe i nema neku važnu ulogu niti budućnost. Petrovska služba uistinu jest prolazila kroz burna razdoblja, ali je uvijek uspješno odolijevala, a tako se nastavlja i danas. Papinstvo nije nešto što je zaostalo, što nema koristi za današnji svijet, dapače. Papinska služba ima veliki značaj, kako u kontekstu hijerarhije Crkve, tako i u svakodnevnom životu vjernika. To ću nastojati prikazati u ovome radu kroz tri poglavlja.

Za našu temu je potrebno prvo potrebno vidjeti konkretnu stvarnost unutar koje, kako papa tako i svi vjernici, postoje, a to je Crkva. U prvom dijelu ovoga rada ćemo vidjeti kako se analogijom Crkve kao Tijela Kristova opisuje odnos između pojedinih dijelova Crkve i različitosti njihovih uloga, svaka sa svojom važnošću, bilo da su to biskupi ili vjernici laici. Nadalje, vidjeti ćemo ulogu biskupa u mjesnim Crkvama te svetopisamske primjere koji ukazuju na njihovo poslanje. Važnost biskupa kao nasljednika apostola za našu temu jest u tome što je papa i sam biskup te djeluje u kolegiju biskupa, on nije odijeljen. Zatim ćemo smjestiti Petra u Rim budući da rimska Crkva zbog njega ima svoju važnost na općoj razini te je ujedno mjesto gdje su djelovali, kao i danas, njegovi nasljednici. Stoga ćemo navesti primjere ranokršćanskih gesta kojima se priznavao primat Petrovih nasljednika u Rimu, bilo da je riječ o pojedincima ili o sinodama.

Drugi dio govori o svetopisamskom utemeljenju Papinske službe. Vidjet ćemo kako se Petar ističe kroz evanđelja, posebice u Matejevu evanđelju, ostale novozavjetne tekstove, ali i poveznice sa Starim zavjetom. Nadalje, ovaj dio govori o primatu i nezabludivosti kroz kontekst tri sabora. Vidjet ćemo kako je sazrijevalo razmišljanje o Papinskoj službi, kako su se ta razmišljanja očitovala na svakome od navedenih sabora te donošenje samih dogmi. Ovaj dio ćemo završiti sa promatranjem Papinske službe kao elementa ekumenskog dijaloga. Promatrati ćemo stavove ostalih kršćana, njihove prigovore i prijedloge te ćemo vidjeti kakav je

danas položaj pape u ekumenskom dijalogu i ima li napretka u međusobnom uvažavanju.

U zadnjem, trećem dijelu, ćemo vidjeti kakav je položaj laika u Crkvi, važnost njihovog djelovanja i poslanja u svijetu te kakav je njihov odnos sa hijerarhijom Crkve. Vjernici laici su veliki dio Crkve i njihova djelatnost, kako u prikladnoj službi, tako i u svakodnevnom životu, uvelike doprinosti posvećenju svijeta. Govoreći konkretno o odnosu laika i hijerarhije, posebice ćemo istaknuti kroz primjer pape Franje kako papa utječe na živote vjernika, od najmanjih gesti očinstva i nježnosti do velikih odluka koje utječu na sakramentalni život.

1. Otajstvo Crkve i biskupi kao nasljednici apostola

Crkva je zajednica vjernika u kojoj svatko ima svoju ulogu koju on, na svoj način, vrši i doprinosi širenju Crkve i Evanđelja. Kako bi se približila ta stvarnost, često se koristi analogija Tijela Kristova za Crkvu. Kako svako tijelo ima različite udove koji imaju svoju jedinstvenu ulogu, tako i Crkva: svaki član ima svoju ulogu koja doprinosi čitavome organizmu. Jedna od tih uloga jest i biskupska služba u Crkvi, čije se ustanovljenje može naći na više mjesta u Novom zavjetu. Biskupi imaju važnu zadaću koja je trostruka: navjestiteljska, posvetiteljska i upraviteljska. No, među apostolima se posebno isticao Petar. Njegova prisutnost je dala važnosti Rimu i rimskoj Crkvi, a kroz prva kršćanska razdoblja to se može vidjeti na međusobnom odnosu rimskih biskupa i ostalim biskupima.

1.1. Crkva – otajstveno Tijelo Kristovo

Kada se o Katoličkoj Crkvi razmišlja, prva stvar koja se primjećuje jest njezin izvanjski element: građevine, hijerarhijsko uređenje, njen društveni element. No, to je sve samo dio njezine otajstvene stvarnosti. Po Crkvi je Krist prisutan u svijetu kao mistično Tijelo, ona je znak prisutnosti Božje.¹

Sami početak Crkve je u Isusovom propovijedanju dolaska Kraljevstva Božjega, a ono ljudima dolazi po Isusovim riječima, djelima i samoj njegovoj prisutnosti. No, Kraljevstvo se prvenstveno očituje u osobi Isusa Krista.² Važno je znati kako je Isus htio ustanoviti Crkvu. To se najbolje vidi, osim po činjenici da su ga učenici tražili zajedničku molitvu ili po izabiranju dvanaestorice i sedamdesetdvojice, po ustanovljenju novog naroda Božjega na Posljednoj večeri. U slavljenju pashalne večere se vidi jedinstvo novog Božjeg naroda, a Isusovo uskrslo tijelo je novi Hram i središte okupljanja Crkve. Novozavjetni pisci ne koriste naziv Božji narod nego Crkva (grč. ekklesia). Latinska verzija ecclesia znači trajno sabiranje naroda, stoga je Crkva konačno sabiranje Božjeg naroda. U njoj se događa stalno slušanje Božje riječi

¹ Usp. Tomislav Ivančić, *CRKVA. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, Teovizija, Zagreb, 2004, str.101.

²Usp. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium, II. Vatikanski koncil: dokumenti. Latinski i hrvatski*, KS, Zagreb, 1986. br. 5.

te u Novom zavjetu označuje kultno sabiranje, mjesnu zajednicu i opću Kristovu Crkvu.³ Crkva prima od svog Utemeljitelja poslanje za naviještanje i uspostavu Kraljevstva Božjega.⁴ U poslanici Efežanima, Pavao zaručničko sjedinjenje Krista i Crkve naziva velikim otajstvom (usp. Ef 5,32). Otajstvo Crkve karakterizira dvostruki element, ljudski i božanski: ona je u isto vrijeme vidljiva i duhovna, hijerarhijsko društvo i otajstveno Tijelo Kristovo.⁵ Po svome Duhu, Krist je ljude svih naroda na otajstven način sazdao kao svoje tijelo. U tom se tijelu po sakramentima vjernici sjedinjuju s njim i njegov se život razlijeva u vjernike. Pavao posebice ističe krštenje, kako smo krštenjem suobličeni s Kristom, te da smo svi u jednom Duhu u jedno tijelo kršeni (usp. 1 Kor 12, 13). Pavao spominje i lomljenje euharistijskog kruha kojim, nastavljajući s govorom o Tijelu Kristovu, postajemo udovi tijela te smo uzignuti u zajedništvo s Kristom i međusobno (usp. 1 Kor 12, 12). No, kao što udovi svakog tijela imaju različite uloge, tako i u Kristovom Tijelu različiti udovi imaju različite zadaće. Jedan Duh raspoređuje svoje darove, u skladu sa potrebama službi, u svojoj Crkvi. Između ostalih, ističe se milost apostola čijoj vlasti Duh podvrgava i karizmatike (usp. 1 Kor 14). Taj isti Duh sjedinjuje cijelo tijelo te stvara ljubav među vjernicima te ako jedan ud trpi, trpe i ostali udovi, a ako je počašćen jedan ud, s njime se raduju ostali udovi (usp. 1 Kor 12, 26). Glava tog tijela je Krist, on vlada svime i cijelo tijelo ispunja bogatstvom svoje slave (usp. Ef 1, 18- 23). Svi smo uključeni u otajstva njegova života kako bismo se suobičili s njim (usp. Gal 4, 19).⁶ No, kada se govori o Crkvi kao Tijelu Kristovu, treba imati na umu kako je riječ o metafori koju se ne može do kraja raščlanjivati. Uveden je izraz mistično tijelo za Crkvu kao Tijelo Kristovo, pojam koji prihvaća i papa Pio XII.⁷ U enciklici *Mystici corporis Christi*, papa Pio XII iznosi kako je doktrinu o Mističnom Tijelu Kristovu prvi naučavao sam Otkupitelj.⁸ A ta nauka je proizašla od neprekinutog učenja Svetog pisma i Crkvenih otaca.⁹ Kada Pavao misli Crkvu kao jedno tijelo u Kristu, misli na vidljivu Crkvu koja je obdarena nevidljivim dobrima i

³Usp. Tomislav Ivančić, *Crkva. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, str. 239.-241.

⁴ Usp. *Lumen gentium*, br. 5.

⁵ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 2016., br.779.

⁶ Usp. *Lumen gentium*, br. 7

⁷ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, KS, Zagreb, 1976, str. 67.

⁸ Usp. Pio XII., *Mystici corporis Christi*, http://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061943_mystici-corporis-christi.html, preuzeto 26.7.2020., br. 1

⁹ Usp. Pio XII., *Mystici corporis Christi*, br. 13.

zajednicu vjernika u kojima Krist živi i djeluje. No, sa Drugim vatikanskim saborom se tvrdi kako Crkva Kristova subsistira u Katoličkoj Crkvi u najpotpunijem obliku. Biskupi su na saboru namjerno izbjegavali poistovjećivanje Rimske crkve sa Kristovim Tijelom zbog toga što postoje kršćanske zajednice odijeljene od Rimske crkve u kojima se propovijeda i vjeruje pravo Evanđelje, a u nekima od njih se cjelovito dijele i primaju valjani sakramenti. Tijelo Kristovo, kao ideja, više naglašava ovisnost Crkve o Kristu, hijerarhijsku strukturu Crkve, međuovisnost njezinih članova te čuvanje vlastitog identiteta.¹⁰ Nadalje, Crkva je ujedno vidljiva i nevidljiva stvarnost. Krist je na zemlji ustanovio svoju Crkvu kao vildljivu stvarnost. Stoga se društvo sa svojim hijerarhijskim ustrojem i otajstveno Kristovo Tijelo ne smiju promatrati kao dvije različite stvari, nego kao srast ljudskog i božanskog elementa.¹¹ Iako je vidljivi element Crkve prvi koji se opaža, ono je u svrhu onoga obuhvatnijega: duh, ljubav, sabiranje. Ono što obuhvaća vidljivost vjerskog zajedništva jest Duh koji je i u službama i u darovima Kristovim koji služe na izgradnju zajednice.¹² To je Crkva koju je Krist nakon uskrsnuća predao Petru i ostalim apostolima, povjerio je njima da ju šire i njome upravljaju te ju je postavio kao stup i uporište istine (usp. Mt 28, 18ss; 1 Tim 3, 15).

Crkva je, dakle, u svijetu uređena kao društvo, a u potpunom obliku postoji u Katoličkoj Crkvi kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu. Crkva je pozvana ići Kristovim putem i ljudima priopćiti plodove spasenja. Ona nije postavljena tražiti zemaljsku slavu nego navješćivati križ i muku Gospodnju, sve dok on ne dođe (usp. 1 Kor 11, 26).¹³ Za našu je temu važno primjetiti kako su svi članovi Crkve međusobno ovisni i djeluju na Korist društva i Crkve, svatko na svoj način, kao što su dijelovi tijela međusobno ovisni.

¹⁰ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 69.-70.

¹¹ Usp. *Lumen gentium*, br. 8

¹² Usp. Hans Waldenfels, *Kontekstualna fundamentalna teologija*, Tisak, Gradska tiskara Osijek, Đakovo, 1995., str. 572.

¹³ Usp. *Lumen gentium*, br. 8

1.2. Biskupi - nasljednici apostola

Kako bi se Božji narod umnažao u Crkvi i kako bi se upravljalo tim istim Božjim narodom, Krist je ustanovio različite službe unutar Crkve. Poslao je apostole kako je njega poslao Otac (usp. Iv 20, 21).¹⁴

Ivanovo evanđelje na poseban način iznosi ideju kako je Isus Očev Poslanik ili kako je on Apostol. Isus zatim svojim učenicima povjerava misiju koju im je obećao tijekom svog djelovanja (usp. Iv 4, 38; 13, 20; 17, 18). No, uskrsno poslanje je dano cijeloj Crkvi na čelu s apostolima jer tijekom ukazanja Uskrslog Krista mogli su biti prisutni i drugi sljedbenici Isusa, a ne samo apostoli. Krist je obećao kako će sa učenicima u njihovu poslanju biti do svršetka svijeta (usp. Mt 28, 20). On ostaje trajno prisutan u svojoj Crkvi te čini da ona postoji i izvršava svoje poslanje koje joj je on naložio. Krist stoga hoće da Crkva djeluje do eshatološkog svršetka svijeta, a to podrazumjeva nastavljanje službi apostola u Crkvi. To su shvatili i sami apostoli te su po mjesnim crkvama postavljali predstojnike na koje bi prenosili milost i vlast upravljanja zajednicom. Tome u prilog ide izvještaj u Djelima apostolskim o Pavlovim misionarskim putovanjima i dopisivanjima sa crkvama koje je osnivao. On smatra kako njegova služba nema vrijednost zbog toga što je izabran od strane zajednice, nego zbog toga što ga je pozvao sam Krist (usp. 1 Kor 4, 1; 2 Kor 3, 6; Rim 15, 16). Hijerarhijsko ustrojstvo prve Crkve se najbolje može uočiti u pastoralnim poslanicama. U njima se koriste izrazi poput episkopos, presbyteros i diakonos. U Prvoj poslanici Timoteju, Pavao mu govori kako treba on sam biti uzor vjernicima, te obnavljati dar koji mu je dan polaganjem ruku starješinstva, što bi značilo kako je promicanje Timoteja u službu predstojnika mjesne Crkve popratio kolegij prezbitera ili starješina (usp. 1 Tim 4, 12-13). U ovom polaganju ruku je bit svećeničkog i biskupskog ređenja. Za prvu Crkvu, polaganje ruku na uvođenju u crkvenu službu bio je sakramentalni znak. Nadalje u poslanici Timoteju, Pavao ga upozorava da na nikoga ne polaže ruke prebrzo kako nebi postao suodgovornim za njihove kasnije grijeha ako se uspostavi da nisu prikladni za službu (usp. 1 Tim 5, 21-22). Pavao je često isticao kako predaje ono što je i primio, kako se njegovo propovijedanje u bitnim stvarima slaže sa propovijedanjem Petra i ostalih apostola

¹⁴ Usp. *Lumen gentium*, br. 18

(usp. Gal 2, 6-9; 1 Kor 11, 23-26; 15, 3-5). Na kraju života, Timoteju poručuje kako treba čuvati vjeru te da se treba pobrinuti kako bi poklad vjere biti vjerno prenošen generacijama. Nadalje, Pavao piše i Titu da po gradovima na Kreti postavi strješine (usp. Tit 1, 5). Navodi i osobine koje bi kandidati za starješine u Crkvi trebali imati. Pri tome koristi riječi episkopos, što bi značilo nadglednik ili biskup, i presbyteros, što bi značilo starješina ili svećenik. To ukazuje na to kako u to vrijeme još nisu bile razgraničene uloge svećenika i biskupa. Pavao, budući da je bio misionar poganima, nije se ni u jednoj mjesnoj zajednici zadržao kao poglavar nego bi uspostavljao starješine (usp. 2 Kor 10, 16; Rim 15, 20-21; Dj 14, 23). Nadalje, poslanica Efežanima govori kako je Crkva, sastavljena od različitih naroda, zidana na temelju apostola. Krist, kamen zaglavni, čini da Crkva raste u sveti hram i neprestano je u njoj prisutan po službi i djelovanju apostola (usp. Ef 2, 19-21). Dakle, prva se Crkva temeljila na vjeri i službi apostola, koji su bili svjesni svoje prolaznosti, a znali su da Crkva mora izvršavati svoje poslanje do kraja svijeta. Stoga su svojim neposrednim suradnicima ostavili oporuku dužnosti da nadopunjuju i učvršćuju djelo koje su oni počeli (usp. Dj 20, 28). Nasljednici apostola u misijskom djelovanju i upravljanju zajednicama su biskupi. Moguće je da je pojedina mjesna zajednica nastala, a da ju nije pokrenuo apostol ili se vjera mogla preko pojedinaca proširiti po dalekim krajevima, ali kada bi se oblikovala potpuna kršćanska zajednica ona bi bila podložna svom biskupu koji bi bio zaređen od ostalih biskupa i ostao u zajedništvu s njima, posebice s rimskim biskupom. Ovo se naziva apostolskim nasljedstvom. Kršćanska tradicija time želi reći kako cijela Crkva na čelu s biskupima slijedi Crkvu apostolskih vremena.¹⁵ Za prvu Crkvu je apostolsko nasljedstvo ipak bilo bitno jer se po njemu prepoznavala izvornost i valjanost određene Crkve. Crkva u horizontalnom povijesnom nizu prima milosti, vlast i Božju riječ. Crkva ne dobiva milost ili postavlja predvodnike po nekom izvanrednom Božjem zahvatu, već živi u povijesti i ima svoju vlastitu povijest te živi od povijesnog prijenosa spasenja kojeg je Isus predao Crkvi. Takvo primanje i davanje u hijerarhijskom obliku se preko apostola dalje prenosi.¹⁶

¹⁵Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 277.-281.

¹⁶ Usp. Tomislav Ivančić, *CRKVA. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, str.279.

Biskupova je zadaća služenje za povećanje ljubavi, jedinstva i zajedništva, sukladno Evanđelju, Predaji i Crkvenom učiteljstvu. Služba je trostruka: navjesticiteljska, posvetiteljska i upraviteljska. Primarna zadaća biskupa je propovijedanje Evanđelja, a to se propovijedanje odnosi na vjerske istine koje su nužne za čovjekovo spasenje. Mjesni biskup je učitelj vjere i kršćanskog ćudoređa u svojoj dijecezi. Biskup navješćuje vjerske istine u Kristovo ime snagom autoriteta kojeg je preko Crkve primio od Krista. Snagom sakramentalne punine, biskup je i posvetitelj, tj. dijeli svih sedam sakramenata svojim vjernicima, on je prvi posvetitelj i djelitelj svakog sakramenta. Osim što dijeli sakramente, biskup je čuvar i promicatelj sakramentalnog i liturgijskog života. Nadalje, biskup ima i vlast u dijecezi koja je prvotno vlastita što znači da on vrši vlast u Kristovo ime. Ta vlast je i redovita, odnosno ona je vezana uz službu, a ne na neko određeno vrijeme. Ta je vlast i neposredna, tj. ima izravnu vlast nad svim vjernicima. No, biskupska vlast u praktičnom djelovanju ovisi o vrhovnoj vlasti Crkve. Ako biskup ne djeluje po zakonodavstvu opće Crkve, papa mu može oduzeti vlast s obzirom na vršenje ili upravljanje.¹⁷

Krist je obećao biti uz Crkvu do kraja vremena, stoga je on trajno prisutan u svojoj Crkvi. Kako bi Crkva opstala do kraja vremena, kako je Krist i namjenio, potrebni su joj predstojnici koji bi upravljali Božjim narodom. Imajući to na umu, apostoli su odabirali svoje nasljednike, a Novi zavjet donosi mnogo primjera koji ističu važnost poslanja apostola, posebice Pavao u svojim poslanicama.

1.3. Petar – biskup Rima

Isus je svojim apostolima povjerio brigu i vlast nad svojim narodom, a Crkva vjeruje kako apostol Petar ima prvenstvo u apostolskom zboru. Njegovim se nasljednicima smatraju biskupi Rima budući da je neosporno kako je Petar bio i umro u Rimu. Također je povijesna činjenica kako je Crkva priznavala još od drugog

¹⁷Usp. Ratko Perić, *Biskup u mjesnoj Crkvi*, Crkva u svijetu, 15 (1980), 1, 48-60, str. 54.-57.

stoljeća biskupe Rima kao Petrove nasljednike te iz istih povijesnih argumenata se vidi priznavanje univerzalne vlasti u Crkvi biskupu Rima.¹⁸

Pavlovo svjedočanstvo o Kristovu ukazanju najprije Petru u Prvoj poslanici Korinćanima je najstariji pisani tekst koji spominje Petrovu službu (usp. 1 Kor 15, 3-5). Ovo svjedočanstvo je u okviru vjeroispovijesti prve Crkve koja je sadržaj Pavlova propovijedanja. Ovaj tekst je pisan između 54. i 57. godine poslije Krista, prije Matejeva evanđelja. Pavao navodi kako je Korinćanima navijestio isto Evanđelje koje je i on sam primio te da se njegovo propovijedanje u bitnim stvarima ne razlikuje od propovijedanja ostalih apostola. Petar je apostol koji se spominje najviše puta u Novom Zavjetu, bilo kao Petar, Šimun ili Kefa: spominje se čak 171 put. Zanimljivo je kako je drugi po redu u spominjanju Ivan, a on se spominje 46 puta. Na više se načina može iščitati Petrova važnost iz novozavjetnih tekstova. Tako primjerice na popisima dvanaestorice, a Novi Zavjet donosi četiri takva popisa, Petar je na prvom mjestu (usp. Mt 10, 2-4; Mk 3, 16-19; Lk 6, 14-16; Dj 1, 13). Nadalje, Petar nerijetko postavlja pitanja i odgovara u ime svih učenika (usp. Mt 18, 21; Lk 12, 41; Mt 16 16; Iv 6, 68). Djela apostolska ističu Petra kao glavnu osobu u jeruzalemskom razdoblju Crkve. Pavao iznosi kako je nakon svojega obraćenja pošao u Jeruzalem da bi posjetio Petra (usp. Gal 1, 18), a navođenje samo Petrovog imena neizravno pokazuje kako je upravo Petar glava apostolskog zbora. Osim što je Petar uz Ivana i Jakova odobrio Pavlov rad, još jedan susret Petra s Pavlom je bio obilježen i sukobom u Antiohiji (usp. Gal 2, 1-10; 2, 11-14). Gdje je Petar otišao nakon Jeruzalema, Novi zavjet ne navodi, no spisi crkvenih Otaca tvrde kako je otišao u Rim gdje je djelovao i umro mučeničkom smrću. Ovom vjerovanju ide u prilog i Prva Petrova poslanica u kojoj on kao autor pozdravlja čitatelje poslanice raspršene po Rimskom Carstvu te s njim zajedno pozdravlja tzv. Crkva u Babilonu za koju egzegete smatraju kako se odnosi na Rim (usp. 1 Pt 5, 13). Među najstarija pisana svjedočanstva o Petru u Rimu je Poslanica Korinćanima pape Klementa Rimskoga oko 95. g. Nadalje, biskup u Hijerapolisu Papija, oko 130. g., je sačuvao podatak o nastanku Markova evanđelja te se pritom poziva na prezbitera Ivana kojega je slušao u Efezu, a to svjedočanstvo tvrdi kako je Marko bio suradnik Petru. Papijino svjedočanstvo zapisao je Euzebij, a on se poziva na svjedočanstvo

¹⁸ Usp. Tomislav Ivančić, *CRKVA. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, str. 302.

Klementa Aleksandrijskog, oko 150.-211. g., koji tvrdi kako je Marko napisao svoje evanđelje u Rimu, a da ga je Petar vidio i odobrio. To bi značilo kako su Marko i Petar zajedno djelovali u Rimu. To potvrđuje i Prva Petrova poslanica u 5, 13. Drugi biskup, biskup Korinta Dionizije, oko 170. g. piše kršćanima u Rimu te ih podsjeća kako su Petar i Pavao kao apostoli djelovali u Korintu, a kasnije otišli u Italiju te tamo osnovali crkvu i podnijeli mučeništvo. I ovo je zabilježio Euzebij. Euzebij je zapisao i svjedočanstvo rimskog svećenika Caiusa koji je tvrdio kako može pokazati trofeje apostola u Rimu tj. kako se mogu naći trofeji onih koji su osnovali Crkvu, bilo u Vatikanu bilo na putu prema Ostiji. Ti trofeji su relikvije ili grobovi Petra i Pavla. No, kada je Petar došao prvi put u Rim, nije sigurno. Euzebij tvrdi kako se u njegovo vrijeme (4. st.) smatralo kako je Petar za vrijeme Nerona bio razapet u Rimu, a da je prvi put u Rim došao u drugoj godini Klaudijeva vladanja, a to je 42. g. Nije se zadržao jer znamo da je 50. g. presjedao apostolskim saborom u Jeruzalemu (usp. Dj 15, 6-22). No, Petrov boravak u Rimu za vrijeme Klaudija nije sasvim siguran jer jedan dio tog svjedočanstva miješa taj boravak sa imenom Šimuna Maga, koji je od Petra i Ivana u Samariji zatražio Duha Svetoga u magijske svrhe (usp. Dj 8, 18-24) pa je otišao u Rim i Petar bi se s njime sukobio. Nadalje, i Justin tvrdi kako je za vrijeme svoga boravka u doba Klaudija, vidio na tiberijanskom otočiću kip posvećen Simonu. Hipolit Rimski je to povezo s Petrovim dolaskom kako bi pobio Šimunove magije. Sva kasnija svjedočanstva koja se tiču Petra i njegovog boravka u Rimu za vrijeme Klaudija ovise o Justinu, dopušta se od strane katoličkih istraživača da ovaj podatak bude nesiguran. No, sami Petrov boravak u Rimu i mučenička smrt za vrijeme Nerona su sigurni. Sigurno je da je Petar boravio u Rimu i vršio službu poglavara. Do kraja života bio je smatran glavom apostolskog zbora i njegova riječ je bila prihvaćana s poštovanjem u mjesnim zajednicama po Rimskom Crastvu. Rimski biskupi su još od najstarijih vremena smatrali kako u zboru biskupa jedino oni imaju poslanje i službu koja je povjerena Petru. Nadalje, mnogi biskupi, bilo pojedinačno bilo u sinodama, u spornim situacijama obraćali bi se papi spremni kako bi njegovu odluku prihvatili kao mjerodavno rješenje. Tako, primjerice, papa Klement krajem prvog stoljeća šalje poslanicu u Korint kako bi smirio pobunu vjernika protiv klera. Zatim papa Viktor reagira oko 190. g. zbog datuma slavljenja Uskrsa. Azijske su Crkve Uskrs slavile 14. Nisana bez obzira na dan u tjednu, a druge su Crkve slavile

Uskrs nedjeljom. Viktor je odredio kako će se slaviti nedjeljom. Sredinom trećeg stoljeća nastao je sukob Crkve u Rimu i Crkve u Africi o valjanosti krštenja koje je podijeljeno van Katoličke Crkve. Afrička crkva je smatrala kako je krštenje van Crkve nevaljano, stoga se svi oni koji se iz heretičkih sljedbi žele vratiti u Crkvu moraju ponovno krstiti. Rimska je Crkva tvrdila kako ih ne treba ponovno krstiti. Vrhunac sukoba je bio između sv. Ciprijana, biskupa Kartage, i pape Kornelija. Afrička Crkva je prihvatila rješenje iz Rima. Sardički sabor (4.st.) za sporove biskupa jedne crkvene pokrajine je odredio da biskupi koji smatraju da je potrebno obnoviti proces, neka pišu rimskom biskupu te ako on presudi da parnicu treba obnoviti, onda se ona obnavlja i on određuje suce. Ako presudi da ne treba obnavljati parnicu, onda odluka ostaje kakva jest. Sinoda je ovo prihvatila. Ovaj sabor je zaključio i to kako je najprikladnije i najbolje da svećenici iz svih pokrajina dostavljaju izvještaje Stolici apostola Petra. Od Otaca, Ignacije Antiohijski piše rimskim kršćanima te rimsku Crkvu opisuje kao onu koja presjeda u ljubavi, a ne spominje izričito biskupa nego cijelu rimsku kršćansku zajednicu. Irenej Lionski krajem drugog stoljeća u sukobu s hereticima se poziva na tradiciju koja je sačuvana od apostola po biskupima, a među tim crkvama je najveća rimska, utemeljena od Petra i Pavla, te zbog njena izvrsnijeg prvenstva nužno je da se njoj obraća svaka Crkva.¹⁹ Ciprijan za biskupe Rima sredinom trećeg stoljeća kaže kako imaju Petrovu katedru i njegovo mjesto. 370. godine Optatus Milevitanski u spisu protiv Palminijana piše kako se ne može nijekati da je Petar u Rim donio svoju katedru te da na njoj sjedi glava svih apostola, Petar. Augustin negdje oko 400. g. donosi niz rimskih biskupa, nasljednika Petra. Sredinom petog stoljeća, Petar Krizolog, biskup Ravenne, piše heretiku Eutihu kako treba poslušati sud Rimske stolice jer na njoj sjedi Petar i on ne želi čuti vjeru koja se ne slaže sa vjerom Rimske stolice.²⁰ Sv. Ambrozije, biskup Milana iz četvrtog stoljeća, tvrdi kako je zajedništvo s rimskom Crkvom uključuje zajedništvo sa cijelim episkopatom. Sv. Augustin, biskup u sjevernoj Africi, govori kako je u jednoj doktrinalnoj nejasnoći u vezi pelagijanizma upit poslan u Rim, a Apostolska je stolica odgovorila i rješila stvar. Kod općih sabora, papinski legat Filip na Efeškom saboru (431. g.) iznosi kako Petar živi sve do sada u svojim

¹⁹ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 260.-267.

²⁰ Usp. Tomislav Ivančić, *CRKVA. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, str. 303.-304.

nasljednicima i obavlja sudačku službu. Tu izjavu ponavlja Prvi vatikanski sabor u definiciji papina primata. Biskupi na Kalcedonskom saboru poslali su poslanicu papi Leonu u kojoj ga nazivaju Tumačem Petrovim za sve te su mu izrazili vjernost i odanost. Čak su i slavenski apostoli Ćiril i Metodije morali ići u Rim kako bi dokazivali svoju pravovjernost te su djelovali u punom zajedništvu sa Apostolskom Stolicom i bili spremni podložiti se odlukama i odredbama pape.²¹

Iz navedenih argumenata se vidi kako još od prvih stoljeća Crkva priznaje biskupe Rima kao nasljednike Petrove stolice. Vlast su rimskoj Crkvi priznavali svi od pojedinaca do sinoda, a Crkva do danas drži kako je Petrova služba nastavljena u biskupima Rima.²² Njemački isusovac Wilhelm de Vries zaključuje kako postoje tri stupnja razvoja svijesti primata rimskog biskupa: prvo se ističe Rim kao mjesto mučeništva Petra i Pavla, zatim se razvija svijest o čuvanju apostolskog nauka te biblijski nalog u Mt 16, 18.²³

²¹ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 267.

²² Usp. Tomislav Ivančić, *CRKVA. Fundamentalno-teološka ekleziologija*, str. 304.

²³ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, Glas koncila, Zagreb, 2015., str. 28.-29.

2. Definiranje dogmi i ekumenski pogledi

Katolička Crkva, kada je riječ o papi, ima konkretno dvije dogme: dogma o nezabludivosti i o primatu. Na njih se može, i treba, gledati iz više stajališta, a za ovaj rad su bitna tri: biblijsko, povijesno i ekumensko. Biblijsko potkrjepljenje za našu temu se nalazi kroz čitavo Sveto Pismo: Evanđelja, ostali novozavjetni spisi, a i postoje poveznice sa Starim zavjetom. No, posebno se ističe tekst iz Matejeva evanđelja, tj. Petrova ispovijest i davanje ključeva. Kada se promatra iz povijesnog stajališta ističu se crkveni sabori, okolnosti pod kojima su odvijani, bilo da je to Reformacija bilo liberalizam društva, te odluke koje su donešene u vezi s našom temom, bez obzira je li usputno spominjanje ili konkretno donošenje dogmi. Naposlijetku, Papinska služba je velika tema i ekumenskog dijaloga. Promatra se kroz vid dijaloga sa Pravoslavnim Crkvama i vid dijaloga sa crkvama i zajednica proizašlima iz Reformacije.

2.1. Svetopisamsko utemeljenje

Svi kršćani, bez obzira na denominaciju, prihvaćaju Novi zavjet kao riječ Božju. Sva četiri evanđelja donose tradiciju o Petrovu priznanju. Iako Sveto pismo ne koristi konkretno pojmove primat i nezabludivost, oni se mogu iščitati iz mnoštva primjera u Svetom pismu.²⁴ Tako postoje konkretna mjesta u Novom zavjetu koja se povezuju sa papinskom službom, a i dijelovi Starog zavjeta koji se prepoznaju kao paralela službi koju Isus daje Petru.

Kada je u pitanju Matejevo evanđelje, lik i uloga Petra su puno jače istaknuti nego kod, primjerice, Marka. Matejevo evanđelje je pisano poslije Petrove smrti, između 80. i 90. g.²⁵, što pretpostavlja kako je za pisca evanđelja Petrov lik velik i važan, kako u Rimu tako i u Judeji. Paul Hoffmann tvrdi kako je za Mateja jednako važna kreigma koliko i povijest, on nije samo prenositelj građe nego i predstavljatelj građe. U Matejevom evanđelju, Hoffmann smatra, kako Isus i Petar stoje kao uzor i odraz, kao slika Crkve sastavljene i od svetih i od grešnih ljudi. Nadalje, Franz

²⁴Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 253.-254.

²⁵ Usp. Raymond E. Brown, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., str. 170.

Mussner povezuje sinoptike i pokazuje njihovu paralelu. Primjerice, Luka naglašeno stavlja riječi u jedninu kada se obraća Petru (usp. Lk 5, 4.10; 22, 23). Pavao ističe ukazanje uskrslog Krista posebno Petru (usp. 1 Kor 15, 4). Luka također intenzivnije opisuje Petrov lik i njegovu ulogu, što potvrđuju i Djela apostolska u svojim prvih 15 poglavlja. Mussner, kada govori o Ivanovom evanđelju, posebno ističe 21. poglavlje. Dodatni argument u korist Petra su Prva i Druga Petrova poslanica. Prva je vjerojatno nastala 80-ih, a Druga između 100. i 120. g. Kad Petar nebi bio značajan, nepoznati autor vjerojatno nebi koristio njegovo ime kako bi dao svojoj poslanici na važnosti. Po načinu pisanja se vidi kako je autoru važan i Petar i rimska uloga u tumačenju Pisma. Mussner zaključuje kako je rast Petrova ugleda nakon njegove smrti neosporan, bilo među judeokeršćanima bilo kršćanima iz poganstva. To je zanimljivo više zbog toga što isti novozavjetni spisi ne sakrivaju Petrovu zataju ili događaj kada ga je Krist nazvao Sotonom. Tekst koji prvi pada na pamet kada se govori o Petrovoj službi jest Petrova ispovijest i davanje ključeva u kontekstu vezivanja i odrješivanja (usp. Mt 16, 13-19; Mk 8, 21; Lk 9, 18-21). Uzet ćemo Matejev izvještaj. Slike koje ovdje Isus koristi, Židovima onoga vremena nisu nešto novo ili neka nepoznanica. U rabinskom shvaćanju, vezivanje i odrješivanje ima značenje zabrane i dozvole, iz čega proizlazi vlast propisati ili osloboditi od isključivanja. Druga slika, slika davanja ključeva, označava najvišu vlast na nebu i na zemlji, a gradnja na stijeni je tradicionalna židovska slika eshatološkog značenja gradnje hrama Božjega. Novozavjetna slika temelja se odnosi na Krista, Crkvu, Petra, apostole. Naslovnik ovlasti je Petar, a nalogodavac je Isus. No, Petar je dio zajednice te se davanje vlasti njemu ne izdvaja iz apostolskog kruga. Važno je primjetiti kako davanju vlasti Petru prethodi njegova ispovijest kako je Isus Krist-Pomazanik, Sin Boga živoga (usp. Mt 16, 16). Petra ovdje Isus naziva blaženim, ali ne zbog snage njegove ljudske naravi, nego snagom darovane milosti vjere kroz milost prepoznavanja Sina Božjega. Ova njegova izjava se temelji na proročko-eshatološkim tekstovima o budućem Mesiji. U „ja“ formi, Petar dobiva izravan nalog (Usp. Mt 16, 18). Radi se o osobnom nalogu Petru preko kojega se apostolima daje nalog kako bi nastavili služiti u Isusovu djelu.²⁶ Zanimljivo je ovdje primjetiti i mjesto gdje se sve ovo odvija. Isus bira Cezareju Filipovu kao pozadinu svog

²⁶ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 125.-128.

davanja naloga Petru. Naime, na tome mjestu je Herod dao sagraditi hram Caru Augustu, hram u kojem su se skupljali pogani na štovanje. U podnožju stijene na kojoj je sagrađen taj hram nalazi se špilja koju su pogani nazivali „vrata pakla“.²⁷ Ovdje se također nalazilo i svetište grčkog pastirskog boga Pana, na mjestu gdje iz pećine izvire voda.²⁸ Nadalje, tekst u Mt 16, 18 ističe Petra kao glavu Crkve, Mt 18, 18 i Mt 28, 18 ističu Crkvu koja ima vlast održavanja i vezivanja. Petar je prisutan u zajednici i zajednica je prisutna u Petru. Celestin Tomić smatra kako Matej predstavlja Petra kao slabu osobu koja se daje ugraditi u Crkvu, a ne kao nekoga idealnog. Ističe sličnost formulacija Petrove ispovijesti i Isusova privilegija: „Ti si Krist“ i „Ti si Petar“. Tomić nastavlja kako kada se kaže da Crkvu vrata paklena neće nadvladati (usp. Mt 16, 18), Crkva je poput nekog grada, a vrata označavaju vlast i moć. Čvrsta vrata su apostoli, a ključar je Petar kojemu Isus povjerava ključeve. U Starom zavjetu slika ključeva označava prijenos vlasti sa gospodara na podanika, a u Novom zavjetu prima značenje istine vjere učiteljske vlasti. Nadalje, pojašnjava se i nadimak koji Isus daje Petru, a to je Stijena, što dolazi od aramejske riječi kepha, a na grčkom glasi petros. Pojam stijena aludira na temelj na kojem je sagrađen Hram u Jeruzalemu koji je temelj Božjeg svijeta. Povezano s time, Izaija govori kako Jahve postavlja kamen odabrani na Sionu, ugaoni temeljac (usp. Iz 28, 16). Ponovljeni zakon Jahvu naziva Stijenom, a Druga knjiga Samuelova kaže kako je Jahve čovjekova stijena, utvrda i spas (usp. Iz 28, 16; 2 Sam 22, 2.32). Isus primjenjuje na Petra pojam stijene što se tumači kao predavanje zadaće da nastavi Isusovo djelo, budući da se pojam stijene vezao uz budućeg Mesiju. Kada je Ivanovo evanđelje u pitanju, za našu tematiku se ističe 21. poglavlje. Ovo poglavlje se može podijeliti na tri dijela: Petrovo prepoznavanje (usp. Iv 21, 1-14), nalog da pase njegove ovce (usp. Iv 21, 15-17) i nalog da ide za njim (usp. Iv 21, 18-23). Nalogom da pase janjce i ovce, Petar ima nalog zastupati Isusa. Ivan koristi slike koje ističu jedinstvo Crkve. Primjerice, slika stada i pastira iz 10. poglavlja, slika trsa i loze iz 15. poglavlja ili ulov mnoštva riba na Tiberijadskom jezeru. U Ivanovu evanđelju se može potaknuti razmišljanje čije je prvenstvo, Petrovo ili Ivanovo. Ivan je istaknut pod križem i Isus mu predaje svoju majku, ali on Petru daje prednost kada su na

²⁷ Usp. Steve Ray, *Peter & the Primacy in the New Testament*,

<https://www.catholicconvert.com/blog/category/catholic-hierarchy/>, preuzeto: 13.8.2020.

²⁸Usp. Paul Lawrence, *Atlas biblijske povijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012., str. 144.

vijest o uskrsnuću došli na grob, iako je prvi stigao. Evanđelje navodi kako je Isus Petru dao nalog da pase ovce čime priznaje njegovo prvenstvo. Isus daje nalog Petru nakon što ga tri puta pita ljubi li ga, kao da želi učvrstiti tu ljubav kako bi mogao osnaživati jedinstvo (usp. Iv 21, 15-17). Sljedeći svetopisamski primjer koji valja istaknuti jest odnos Pavla i Petra. Najpoznatiji primjer ovog odnosa je Pavlovo protivljenje Petru u Gal 2, 11-14. Ovdje se radi o Pavlovom prozivanju Petra koji prije dolaska ostalih apostola blaguje sa poganima, a kasnije se povlači. To je bilo pitanje zajedništva stola pogana i Židova unutar kršćanske zajednice. Pavlov intervent ukazuje kako Pavao ima potrebu usprotiviti se Petru kao prvome među apostolima, ukazuje na njegovo poštivanje Petra te ga zove Kefom i Petrom, ali nikada Simonom. Napadajući Petrove postupke, Pavao svjedoči njegov primat. Pavao nadalje ističe kako se uskrsli Krist prvo ukazao Petru, a zatim ostalim apostolima (usp. 1 Kor 15, 5) te ga predstavlja kao najvažnijeg svjedoka uskrsnuća iako nije kronološki prvi.²⁹

Sveto pismo je važan element u vjeri za bilo kojeg kršćanina, stoga je važno prepoznati prisutnost svetopisamskog utemeljenja onoga što vjerujemo. Kada je u pitanju papinska služba, primjera u Svetom pismu ima, kako u Novom zavjetu tako i u Starom zavjetu. Papinska se služba može prepoznati od Izajije preko evanđelja pa do Pavla. Tekstovi koji ukazuju na papinstvo su egzegetki bogati i važni za kršćansko vrednovanje papinstva.

2.2. Tri Sabora i dogme o Papinskoj službi

Razmatrajući Novi zavjet i odnos kroz povijest prema nasljednicima Petra, može se zaključiti kako funkcija Petra ima posebnu zadaću. Ta zadaća je u Katoličkoj Crkvi definirana prvenstveno dogmama o primatu i nezabludivosti.³⁰ Dogme nisu, naravno, nastale u vakuumu te se kratki prikaz njihovog nastanka može oslikati kroz sabore koje su ih zaobišli, ali ipak insinuirali važnost pitanja, onih koji su ih donijeli i onih koji su ih učinili prstupačnijima. U ovom odlomku ćemo se,

²⁹Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 128.-134.

³⁰ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 253.

dakle, usredotočiti na tri sabora i na njihovu ulogu o statusu papinske službe. Pitanje papinog primata i nezabludivosti prisutno je kroz cijelu povijest Crkve, na poeban način kroz sabore, a mi ih, kao što sam već navela, ističem tri: Tridentski sabor (1545.-1563. g), Prvi vatikanski sabor (1869.-1870. g) i Drugi vatikanski sabor (1962.-1965. g).

Tridentski sabor, kada je pitanje primata, nije ništa konkretno odredio, ali se ipak neizravno dodiruje teme u sklopu govora o sakramentu svetog reda. Ističe se više stvari: svetim se redom utiskuje neizbrisivi pečat, svećenici imaju posebne ovlasti, biskupi su viši od prezbitera, biskupi zazuzimaju posebno mjesto apostola te da su postavljeni od Duha Svetoga. Za ređenje biskupa nije potrebna suglasnost naroda ili svjetovne vlasti. Iako, dakle, o papi ili dogmama o papi sabor ne govori ništa konkretno, samo ozračje sabora je ojačalo poziciju pape. Sabor u Tridentu je potvrda i temelj razvoja centralističkog i pravnog shvaćanja primata u Crkvi. Jačanje autoriteta pape nakon sabora se konkretno vidi u provođenju tridentskih reformi, primjerice reforma liturgije ili osnivanje misijske kongregacije *De propaganda fide* 1622. g.³¹

Prvi vatikanski sabor, se javlja u vremenu kada se Crkva oslobodila svjetovne vlasti izgubivši papinsku državu. Ozračje 19. stoljeća karakteriziraju ideološki pravci poput racionalizma, liberalizma, agnosticizma, materjalizma i sl., a upravo takvo ozračje dovodilo je u pitanje sve što je duhovno, sveto i crkveno, samim time uključujući i crkvene strukture te autoritet. U tom vremenu sva područja, od književnosti, umjetnosti do religioznosti, traže oslobađanje od dogmatizma, što je dovelo do dekrizijanzacije nekada kršćanskog društva. U kontekstu takve društvene stvarnosti se javlja Prvi vatikanski sabor te donosi konstituciju o katoličkoj vjeri *Dei Filius* te konstituciju o papinskoj nezabludivosti *Pastor aeternus*. 27. travnja 1870. g. tema o primatu i nezabludivosti je otvorena, obrađena i izglasana u konstituciju koja se kao pojam ne pojavljuje u shemi *De Ecclesia*. Unatoč odvojenoj kronologiji, univerzalni primat i nezabludivost čine cjelinu. Sabor u dogmatskoj definiciji isprepleće elemente primata i nezabludivosti kroz teološko-dogmatski nauk, povijesni razvoj i novozavjetno utemeljenja. Naime, po pitanju nezabludivosti,

³¹ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 69.-71.

tridesetih godina 19. stoljeća, isusovački profesor rimskog učilišta, Giovanni Perrone piše kako je Papa nezabludiv kada govori ex cathedra o pitanjima vjere i morala, a bez pristanka Crkve, njegova dogmatska naučavanja su nepromjenjiva. Ova formulacija je gotovo pa doslovno preuzeta i na saboru te je pretočena u dogmu. Primat i nezabludivost kao pojmovi su međusobno povezani pojmovi, primat je širi pojam, a nezabludivost je najviša realizacija primata. Za primat i nezabludivost kao dogme je iznimno važna već spomenuta konstitucija *Pastor aeternus*, a ona ima četiri dijela. Prvi dio govori o Isusovoj uspostavi primata, drugi dio ističe kako je u Petru ustanovljeno vječno počelo i vidljiv temelj jedinstva. Treći dio govori o tome kako je po Božjem pravu Papa Petrov nasljednik u prvenstvu, tj. ima puninu najviše jurisdikcijske vlasti u čitavoj Crkvi, a ta se vlast odnosi na disciplinu i upravljanje. Rimski je biskup, dakle, glava cijele Crkve te je otac i učitelj. No, važno je naglasiti kako uloga biskupa nije smanjena. Njihova vlast je redovna, a ovlasti se Pape odnose na posebne situacije kada je u pitanju očuvanje jedinstva vjere, morala i Crkve. Papa je od biskupa viši po pastirskoj službi i ovlastima, a ne po snazi ređenja. Papa je također i vrhovni sudac i vrhovna instancija u sporovima. Ima puninu redovne i neposredne vlasti, a ono se odnosi na crkvenu stegu i vodstvo, vjeru i moral. Posljednji, četvrti, dio konstitucije donosi naučavanje o nezabludivosti Pape kada ex cathedra naučava o stvarima vjere i morala. U tom činu ima karizmu istine kojom je Krist obdario Crkvu. Dakle, izglasavanjem konstitucije *Pastor aeternus* u trećem poglavlju je proglašena dogma o primatu, a u četvrtom o nezabludivosti. Kao temelj učenja da Rimski prvosvećenik u svom prvenstvu ima vrhovnu učiteljsku vlast, konstitucija navodi tumačenje iz dokumenta *Libellus fidei* pape Hormizde. Taj dokument primat izravno povezuje sa Mt 16, 18, ali nije čisto definiran.³² Važno je imati na umu kako su na dogme Prvog vatikanskog sabora složenu ulogu imali i vanjski utjecaji, kao što smo vidjeli, u 19. stoljeću su vladale određene društvene prilike. Dogme su stoga više rezultat određenih povijesnih prilika nego nekog kontinuiranog teološkog razvoja. No, ipak nije pošteno razvoju dogmi pripisivati samo povijesne utjecaje. Koncept nezabludivosti je podsvjesno bio prisutan u različitim formama kroz stoljeća. U izražaj je došla konciliarizmom pa sve preko Francuske revolucije i restauracije koja je projekt pretjeranog liberalizma. U tom

³² Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 78.-86.

ozračju sve većeg protivljenja, posebice prosvjetiteljstva, ideja nezabludivosti poprima sve veće obrise. Na Prvom vatikanskom saboru ideja je prihvaćena odlukom većine, ali argumenti manjine se ne mogu zanemariti, unatoč tome što im se prepisuje djelovanje pod pritiskom profane javnosti. Bojali su se crkvenog apsolutizma, naglašavali su kako je Crkva, kao Tijelo Kristovo, nezabludiva učiteljica, a proglašavanje dogme bi ograničavalo biskupska prava. Također su tvrdili kako bi proglašenje dogme dalo nove argumente protivnicima Katoličke Crkve. Jedan od propusta Prvog vatikanskog sabora jest isticanje prava Pape bez definiranja prava biskupa i stavljanja biskupa u relaciju sa Papom. Tako se stvorio neopravdan dojam kako je Prvi vatikanski sabor učinio smanjenje biskupskih prava. Može se zaključiti kako se zbog žurbe i polarizirane atmosfere premalo razlikovalo opću jurisdikciju rimskog prvosvećenika od one kao rimskog biskupa. No, bila je prisutna velika potreba da se prvenstvo rimskog prvosvećenika proglasi vidljivim temeljem jedinstva Crkve, na tragu čega je bio Firentinski sabor iz 1439. g., a Tridentski sabor zaobišao.³³

Na Drugom vatikanskom saboru je tema papinstva primjetno prisutna, a najčešće pod pojmom „auctoritas“ u slojevitom značaju. Primjerice, „divina auctoritas“ božanske objave, „suprema auctoritas“ pape i biskupa ili „publica auctoritas“ najviših državnih vlasti. Sada se službeno potvrđuje razlika pojmova „auctoritas“ i „potestas“. Autoritet je eklezijalan u svojoj biti, a odnosi se na dostojanstvo, vrijednost i potvrdu vlasti koju je Krist dao na poslušnost i odanost karakterizirane služenjem. O autoritetu se na saboru raspravljalo u kontekstu dviju relacija, pape prema kolegiju biskupa i hijerarhije prema laicima. Kada se govori o kolegijalnosti navode se dva modela. Prvi je prvovatikanski koji na kolegijalnost gleda od cjeline prema dijelovima Crkve. Drugi model je patristički koji polazi od razvijanja kolegijalnosti mjesnih Crkava međusobno, zatim prema Rimu, a onda i na cjelovitu Crkvu. Prvovatikanski model temelji se na univerzalnoj ekleziologiji, a patristički na euharistijskoj, koju Sabor oživljava pod pojmom *communio-ekleziologija*. Za sabor, Crkva je bez sumnje hijerarhijski uređena, biskupi imaju neprekinuto nasljedstvo, a svojim su posvećenjem nasljednici apostolskog zbora.

³³ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 79.-90.

Biskupima je povjerena služba naučavanja i vladanja u zajedništvu sa kolegijem i glavom. Biskupski kolegij čine svi biskupi Crkve zajedno sa biskupom Rima, koji ima potpunu vlast nad svima u Crkvi. Papa, dakle, ima opću i vrhovnu vlast, ali i zbor biskupa je subjekt vrhovne i potpune vlasti nad cijelom Crkvom, zajedno sa glavom i nikada bez nje. Ovo sve je navedeno u konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, a ona ističe i to kako je Krist na čelo apostolima stavio Petra te ga postavio kao trajno i vidljivo počelo te kao temelj jedinstva vjere i zajednice. Dakle, dogmama o primatu i nezabludivosti sa Prvog vatikanskog sabora sadržaj ostaje isti, ali se donosi nova izjava o biskupima kao nasljednicima apostola koji zajedno sa Petrovim nasljednikom upravljaju Crkvom. Sastavni dio konstitucije jest i *Nota praevia* (Prethodna bilješka) koja je svojevrsno osiguranje stava Prvog vatikanskog sabora i sprječava minimaliziranje papinskih prava, ali ima tendenciju umanjivanja značaja kolegijalnosti biskupa. Ipak, konstitucija o Crkvi se treba tumačiti kroz leće Note. Bilješka naglašava kako se kolegij biskupa treba shvaćati kao stalan zbor čija se vlast i ustrojstvo izvodi iz Objave. Biskupskim ređenjem se postaje članom kolegija, ali se ne dobiva vlast biskupskog kolegija, za nju je potrebna jurisdikcija. Kolegij postoji stalno, ali djeluje uz pristanak glave. Sabor, dakle, jasno razlikuje vlast i jurisdikciju. Izvor vlasti je sveti red, a vršenjem biskupske vlasti upravlja papa. Privilegiran oblik djelovanja kolegija jesu sabori. Kao kolegij biskupa imaju stupanj nezabludivosti kada skupa sa biskupom Rima autentično naučavaju stvari vjere i morala. Posebnu povlasticu nezabludivosti ima papa, glava biskupskog kolegija, kada proglašava nauk u pitanju vjere i morala. Njegove su definicije nepromjenjive same po sebi, a ne po pristanku Crkve. No, sabor naglašava kako biskupsku vlast u mjesnim Crkvama papinska vlast ne umanjuje jer oni nisu samo papini namjesnici. Biskupi su pravi i autentični učitelji vjere, svećenici i pastiri te su suodgovorni s ostalim biskupima i s papom za cijelu Crkvu. Zaključno, Dugi vatikanski sabor shvaća primat kroz njegovu svrhu u otajstvu Crkve te ga ističe kao vidljivo i trajno počelo jedinstva vjere i zajedništva s biskupima i vjernicima. Nezabludivost se smješta u širi i eklezijalni kontekst, tj. biskupi skupa s Papom imaju odgovornost za cijelu Crkvu.³⁴

³⁴ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 95.-109.

Prvi vatikanski sabor svoj nauk o božanskom ustanovljenju primata temelji na biblijskom poslanju od Oca po Sinu u Duhu, na ustanovljenju Crkve i na ustanovljenju apostolstva. No, koliko god se isticale posebne ovlasti Petra, važna je i njegova integriranost u apostolstvo. Drugim vatikanskim saborom se uz božansko ustanovljenje primata istodobno govori i o božanskom ustanovljenju episkopata. Nemoguće je odvojiti glavu od tijela jer kada Papa sam odlučuje, on djeluje kao Glava episkopata. Sva današnja tumačenja petrovske službe temelje se na radu Drugog vatikanskog sabora.³⁵

2.3. Papinska služba u ekumenskom dijalogu

Pitanje pape ne izaziva pozornost i pitanja samo u Katoličkoj Crkvi, već je on velika stavka ekumenskog dijaloga. Dok mnogi, s jedne strane, papinsku službu smatraju znakom jedinstva i čuvaricom apostolske Tradicije Crkve, drugi je smatraju zaprekom svakom pokušaju jedinstva.

Papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Ut unum Sint* ističe kako je svjestan da je papinstvo element koji je teško prihvatiti zbog određenih bolnih sjećanja.³⁶ Petrovska služba je kroz povijest doista bila povodom mnogih rasprava i kontoverzi, a nažalost, i mnogih raskola, bilo da je riječ o raskolu s Istokom u 9. i 11. stoljeću, bilo da je riječ o raskolu s kršćanskim Zapadom koji se dogodio u 16. stoljeću. Međusobni dijalozi nisu uvijek nužno bili ugodni, a promjenu ekumenske klime treba zahvaliti ponajprije Drugom vatikanskom saboru, koji u svojim novim ekleziološkim stavovima priznaje crkvenost i izvan Katoličke Crkve. Sabor ističe kolegijalnost biskupa, priznaje sakramentalnost pravoslavnih Crkava i sl. Iz katoličke perspektive, pitanje primata se promatra u dva smjera: pravoslavni i protestantski. Često se tvrdi kako u katoličkoj koncepciji prevladava petrovski model s naglaskom na zakon, u protestantskoj pavlovski s naglaskom na slobodu i u pravoslavnoj ivanovski s naglaskom na ljubav. Za katoličku stranu, Karl Lehmann predlaže tri stvari. Prvo da

³⁵ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 140.-143.

³⁶ Usp. Ivan Pavao II., *Ut unum sint*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25051995_ut-unum-sint.html, br. 88, preuzeto: 17.8.2020.

se odnos „ius divinum“ i „ius humanum“ dublje definiraju i manje razdvajaju. Drugo, dublje razmišljati o nezabludivosti u eklezijalnom kontekstu. Kao treće, govori o razumijevanju jurisdikcijskog primata. Opći primat je teže pitanje jer se tiče svih mjesnih Crkava, a i dalje stoji pitanje kako primat uskladiti s redovitom jurisdikcijom mjesnog biskupa. Katolička bi strana u ekumenskom dijalogu trebala u vezi primata uskladiti stavove s novim eklezijalnim pogledima bez straha za identitet te treba poštivati supsidijarnost. Crkvena hijerarhija nije državna monarhija ili klasna oligarhija.³⁷ Za aktualnog papu, papu Franju, ekumenizam je od velike važnosti. Naglašava kako je potrebno tražiti jedinstvo kršćana te se od toga ne smije odustati.³⁸ On čak u enciklici *Evangelii gaudium* ističe kako Katolici imaju mnogo toga naučiti o kolegijalnosti biskupa i sinodalnosti od pravoslavnih braće i sestara.³⁹ Da papa Franjo ulaže veliki trud u ekumensko približavanje kršćana, posebice katolika i pravoslavaca, ukazuje činjenica kako se u jednoj godini dva puta susreo s carigradskim ekumenskim patrijarhom Bartolomejom I. Prvi susret je bio 24.-26. svibnja 2014. u Jeruzalemu gdje su potpisali zajedničku izjavu. Ona nužno ne donosi ništa novo, ali se u njoj nalazi najprije poziv na mir i praštanje.⁴⁰ Na kršćanskom Istoku, na svijest o primatu rimskog prvosvećenika velik su utjecaj imali brojni društveni, politički i kulturni, ali i teološki razlozi. Zbog povijesnih prilika postojao je odnos koji je prerastao u mržnju, a nade za jedinstvo su bile malene. No, unatoč svemu, određeni je primat bio priznat. Primjer toga je rasprava zapadnog biskupa Anzelma i istočnog episkopa Nikete iz Nikomedije iz 1136. g. Razgovaralo se o održavanju sinoda bez predstavnika istočnih Crkava, na što se postavlja pitanje kako će ih Istok priznati ako ih se tretira kao slugu, a ne sinove. Ovo svjedoči kako je i nakon 1054. Istok bio spreman priznati papinski primat u ranokršćanskom shvaćanju. Poslije zauzimanja Carigrada govorilo se samo o primatu časti, a stvarni primat ima samo Isus Krist. Teološki i biblijski gledano, Istok tvrdi kako je Isus primat, kao i Petru, dao i ostalim apostolima te da je papa uživao primat dok je bio pravovjeran, a

³⁷ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str.155.-162.

³⁸ Usp. Ivan Macut, *Ekumenizam pape Franje*, Služba Božja, 54 (2014), 1, str. 60.

³⁹ Usp. Franjo, *Evangelii Gaudium*,

http://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html, br. 246. preuzeto: 19.8.2020.

⁴⁰ Usp. Ivan Macut, *Ekumenski blagoslov i zajednička izjava pape Franje i patrijarha Bartolomeja I., Prijevod i kratko tumačenje*, Diacovensia 23 (2015) 1, 107-117, str. 108.

umetkom Filioque se priklonio herezi te je time izgubio pravo pravovjernosti.⁴¹ Spominjala se i činjenica kako je Petar prije Rima bio u Antiohiji te da bi ona trebala imati prvenstvo zbog toga. Patrijarh Focije je uz to govorio da, budući se Rim opravdava apostolom koji je mučenički umro, Jeruzalem ima više prava na prvenstvo pred Rimom. Tvrdi kako i Carigrad ima prednost zbog Andrije, koji je prvi pozvan.⁴² Razlozi udaljavanja su i u, naravno, političkim razlozima i u određenim nesposobnostima vodećih ljudi s obje strane. Iako su pape kroz povijest znale politizirati Papinsku službu, isto tako se papinstvo kritiziralo upravo iz političkih, a ne vjerskih razloga.⁴³ Ekstreman primjer toga je sinoda u Moskvi 1948. g. Važno je ovu sinodu smjestiti u tadašnji blokovski politički sustav. Na sinodi se papinstvo nazivalo protukršćanskim, govorilo se kako je Crkvu pretvorilo u zemaljsku ustanovu, kako je Vatikan središte međunarodnih intriga posebice protiv Slavena i sl. Sinoda tvrdi kako su rimski biskupi nanijeli veliku štetu općem jedinstvu kršćana novotarijama poput dogmi o Filioque i bezgrješnog začeća majke Božje.⁴⁴ Na sreću, takva vremena su prošla. Današnji stavovi pravoslavnih teologa, iako nisu jedinstveni, na različite načine omogućuju nove poglede na papinstvo. Prvo vrijedi istaknuti Nikolaja Afanasieva i njegov koncept euharistijske ekleziologije. Princip uključuje svaku mjesnu Crkvu u Crkvu Isusa Krista koji je prisutan na euharistijski način. Neki univerzalni episkopat je suvišan, a jedinstvo Crkve leži u trinitarnom zajedništvu, a ne univerzalnosti. Vez jedinstva je ivanovska ljubav, a mjesne Crkve se mogu pozivati na Rim, ali Rim nema pravo određivati. Biskup je vlast u Crkvi, a vlast mu daje Crkva. Ne odbacuje se univerzalna ekleziologija, nego se odbacuje ekleziologija koja zahtjeva univerzalnog biskupa s vlašću nad ostalim biskupima. Pravoslavni teolozi većinom svoja razmišljanja o primatu izvode iz Iv 21 i tumače ga u trinitarnom duhu. Tri osobe u Presvetom Trojstvu su jednake i ravnopravne, a Otac ima prednost u ljubavi. Takav bi primat bio prihvatljiv, kao centar jedinstva. Na Trojstvo se gleda kao milost jedinstva te se, stoga, na primat gleda iz njegova odnosa

⁴¹ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 162.-164.

⁴² Usp. Niko Ikić, *Ekumenske studije i dokumenti, Izbor ekumenskih dokumenata Katoličke i Pravoslavne Crkve s popratnim komentarima*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., str. 65.-66.

⁴³ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 164.-166.

⁴⁴ Usp. Niko Ikić, *Ekumenske studije i dokumenti, Izbor ekumenskih dokumenata Katoličke i Pravoslavne Crkve s popratnim komentarima*, str. 130.-131.

prema ljubavi i zajedništvu. Nadalje, Damaskinos Papandreou iznosi kako je biskup ikona Krista koji je glava Crkve. Za Petra smatra kako je prvak apostolskog zbora, ali papinstvo ne izjednačuje s Petrovom službom budući da je nemoguće dokazati povezanost određenog biskupa s određenim apostolom. Smatra kako Rimaska Crkva ne može imati opću jurisdikciju nad cijelom Crkvom. Pavao Evdokimov smatra kako u Crkvi ima mjesta za institucionalnu Petrovsku službu, ali mora biti precizno definirana te ne smije zaboraviti ostale službe, posebice Pavlovu i Ivanovu. Priznaje Petra kao protosa apostola i da prvi slavi euharistiju, ali bit je Crkve u trinitetu. No, postoje događaji koji naznačuju pozitivniji ekumenski dijalog. Prigodom mnogih susreta koje su nakon 1964. g. imali rimski pape i carigradski patrijarsi, moglo se primjetiti uvažavanje jedan drugoga sa riječju brat. Prije svega, to je klerički naziv prisutan kod obje strane. Važan je zbog toga što označuje kako Papa neizravno prihvaća status brata shvaćeno kao ontološka i apostolska jednakost, budući da braća imaju isti izdanak iako nisu jednaki. A patrijarh ovom riječju izražava staru spremnost da prizna Papu kao moralni autoritet vjere i simbol zajedništva. Na tom tragu, Crkve se razumiju kao sestrinske.⁴⁵ Nadalje, važan događaj je donošenje Ravenskog dokumenta od strane Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog Rimokatoličke Crkve i Pravoslavnih Crkava. Dokument je potpisan 13. listopada 2007., sastavljen je od 46 točaka, a službeni naslov mu je „Crkvene i kanonske konsekvencije sakramentalne naravi crkve“ s podnaslovom „Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet“.⁴⁶ Koncilijarno zajedništvo Crkve se odražava na tri razine. Lokalna ili mjesna je povjerena dijecezanskom biskupu, regionalnom ili pokrajinskom upravljaju skupina mjesnih Crkava i njihovi biskupi, a zadnja razina je ona univerzalna ili opća, a na njoj sudjeluju biskupi regija. Na općoj razini potrebno je prepoznati onoga koji je između njih prvi. Nadalje, pod pojmom autoritet ovaj dokument misli na autoritet koji dolazi od Krista, a kojeg je on dobio od Boga Oca kao Uskrslu po Duhu te ga podijelio apostolima. Odražava se kroz naviještanje, posvećivanje i pastoralno upravljanje. Dokument se pita kako se otajstvo zajedništva može učiniti vidljivim, prožeto koncilijarnošću i autoritetom. Okvir svakog crkvenog

⁴⁵ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str.166.-175.

⁴⁶ Usp. Niko Ikić, *Petrova služba u katoličko-pravoslavnoj relaciji. Može li Ravenski dokument biti temelj teološkog zbližavanja?*, Crkva u svijetu, 48 (2013) 2, 143-168, str.160.

autoriteta je crkveno euharistijsko zajedništvo, a temeljna njegova konkretizacija jest mjesna Crkva. Mjesni biskup je protos, tj. prvi ili glavni u mjesnoj Crkvi, a karizme svih članova su usmjerene na dobro cijele zajednice. Njih koordinira upravo mjesni biskup služeći zajedništvu. Sljedeća razina koncilijarnosti je regionalna. Katolicitet mjesne Crkve postoji u zajedništvu s drugim Crkvama po zajedničkom apostolskom vjerovanju, sakramentima, jedinstvenoj crkvenoj strukturi u važnim stvarima i po zajedničkoj odgovornosti u poslanju za određenu regiju. No, mjesne Crkve nisu samo u zajedništvu sa Crkvama u regiji, nego i sa općom Crkvom. Nadalje, po pitanju primata, Ravenski dokument tvrdi kako je primat praksa Crkve potvrđena na svim razinama kanonskom tradicijom te da postoje različita razumijevanja o njegovoj primjeni na općoj razini. Dakle, svaka razina ima svoga protosa: biskup je protos mjesne Crkve, više biskupija iz jedne regije biraju svojeg protosa, a rimski biskup je biblijski priznati protos zapadnih i istočnih Crkava. Kada se razmatra odnos sa protestantima, važno je precizirati o čemu se govori, budući da pojam podrazumjeva sve crkvene zajednice proizašle iz reformacije u 16. stoljeću. Posebno vrijedi istaknuti luteranske teze o primatu i nezabludivosti. Najviše se razgovara u Ekumenskom vijeću Crkava koje je osnovano 1948. g., iako Katolička Crkva nije član. Unatoč tome što danas postoje različite protestantske struje, treba se poći od njihova zajedničkog ishodišta, a to je Martin Luther. Njegov odnos prema papinstvu je više nego zanimljiv jer je od velikog pobornika pape postao njegov veliki protivnik. Branivši svojih 95 teza priznaje papi određen primat, primat časti, ali ga primarno gleda kao slugu. Između ostaloga, papu naziva Antikristom pripisivavši mu otpad od Evanđelja. Unatoč oštrim riječima, Luther papinstvo ne isključuje potpuno. On bi papu prihvatio ako Papa prione evanđelju. Kada je u pitanju dijalog, posebice o primatu i nezabludivosti, Drugi vatikanski sabor predstavlja točku prekretnicu. To se najbolje vidi na primjeru protestantskog teologa Karla Bartha. On najprije smatra kako je papa dogmom na Prvom vatikanskom saboru stavljen iznad autoriteta Božje riječi, Objave i Crkve. Nakon Drugog vatikanskog sabora smatra kako se katoličanstvo dublje obnovilo u odnosu na evanđelje od protestanata te je bio počašćen pozivom da 1963. g. bude prisutan koncilskom zasjedanju. Nakon susreta sa Pavlom VI. tvrdi kako papa nije Antikrist i da ga duboko poštuje. Sa evangeličkog stajališta, pitanja oko primata se mogu sažeti u tri točke: pitanje biblijskog

utemeljenja, pitanje božanskog ustanovljenja i pitanje praktičnih posljedica. Tekst iz Mt 16, 18 protestantski teolozi su većinom osporavali tvrdeći kako se odnosi na kraljevstvo Božje, a ne Crkvu. Nadalje, pojam „stijena“ se tumačio kao onaj na kojem je sagrađen Jeruzalemski Hram. Danas se obje strane slažu oko tumačenja pojma stijene. Kada je u pitanju sam Luther, teško je procijeniti koje je njegovo razdoblje istinski odražavalo njegov stav, onaj prijašnji gdje poštuje papu ili onaj poslije koji je ispunjen emocionalnom mržnjom. No, središte njegovih kritika nije prvotno papinstvo već je ono služba koja osporava druge njegove teze. Da se primat shvaća kao služba zajedništva i vez jedinstva, a ne kao prepreka, svjedoče luteransko-katolički susreti poput onoga s Malte 1972. g. s dokumentom *Evandjelje i Crkva* ili susreti u SAD-u 1974. i 1978. g. s dokumentima *Služba i opća Crkva* te *Učiteljstvo i nezabludivost*. Evangelička strana pokazuje nužnost Petrovske službe, a katolička strana priznaje potrebu njezine diferencijacije.⁴⁷ Nadalje, važni koraci na ekumenskom planu su susret Pavla VI. i ekumenskog patrijarha Atenagore I. 1964. g. u Jeruzalemu te Dokument iz Lime (naslov dokumenta je *Krštenje, euharistija, služba*), dokument kojeg je donijela Komisija za vjeru i crkveno pravo Ekumenskog vijeća Crkava 1982. g.⁴⁸ Službu ovaj dokument obrađuje u šest poglavlja. Priznaje se posebna uloga Dvanaestorice, autoritet ređeničke službe dolazi od Isusa. Crkva se naziva apostolskom, a tri su forme ređeničkih službi: biskup, prezbiter i đakon. U međusobnom priznavanju ređeničkih službi, značajno je apostolsko nasljedstvo. Luteranska strana papu više ne smatra Antikristom, nego svjedokom evanđelja i vršiteljem petrovske službe. Kada je riječ o nezabludivosti, tu je veće nesuglasje, a posebnu zapreku stvara proglašenje marijanskih dogmi. No njima ni nezabludivost nebi bila nepremostiva zapreka. Naime, sporan im je stupanj nezabludivosti koji dogmatski definira članke vjere bez koncilskog oblika, ali ipak osjećaju nužnost takve službe u univerzalnoj Crkvi. Nadalje, govoreći o Svjetskom savezu reformiranih, reformirani teolog Jean-Jacques Allmen priznaje kako tema papinstva nailazi na negativne reakcije u njihovim krugovima. On Papinskoj službi, gledajući povijesni razvoj, zamjera tri pojma: „vicarius Christi“, „caput ecclesiae“ i „plenitudo

⁴⁷ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 175.-198.

⁴⁸ Usp. Ivan Macut, *Suvremeni ekumenski pokret-svjetske konferencije (1910.-2013.) Pokret za život i djelovanje. Pokret za vjeru i ustrojstvo Crkve. Ekumensko vijeće crkava.*, Glas koncila, Zagreb, 2017, str.77.

potestatis“. Smeta mu interpretacija tih pojmova i redukcija isključivo na papu. Vicarius mu djeluje kao da se više odnosi na mrtvoga nego na živoga, caput mu smeta jer je samo Krist glava Crkve, a plenitudo potestatis djeluje previše državnički. No, Allmen nastavlja kako reformirana teologija mora napustiti negativni pristup i ispraviti svoj stav jer je bit Petrovske službe važnija od njezinog načina primjene. Smatra kako reformirani trebaju javno priznati kako se papu ne može zvati Antikristom te kako trebaju javno moliti oprostjenje za takav odnos prema papi. Predlaže i to da se reformirani zahvale na Drugom vatikanskom koncilu te da se pronađu forme i putovi jedinstva po tradiciji ranokršćanske Crkve. Ali, Allmen ima četiri zamolbe i za Katoličku Crkvu. Prvo, da se zajednička Papinska služba ne sekularizira, nego strukturira sakramentalno, biskupski. Drugo, da se uz petrovski istakne i pavlovski element autoriteta. Treće, da Crkva svoje formulacije dogmi iznova promisli s obzirom na nekatoličke stavove, te zadnje, četvrto, da Rim više uvažava crkvenost ostalih mjesnih Crkava. Ovi Allmenovi prijedlozi imaju veliku težinu i stvaraju ozračje dobronamjrnog dijaloga. No, Svjetski savez reformiranih 1977. g. je usvojio dokument *Kristova prisutnost u Crkvi i svijetu*. Tu se zauzima stari stav bez naznaka približavanja.

Petrovska služba je institucija koja je prošla mnoga carstva, kraljevstva, kulture, političke sustave, sabore, a nažalost i raskole. Nekada je bila i sama kriva zbog pretjeranog štovanja. Kada je u pitanju cjeloukupno kršćanstvo, jedni smatraju kako je papa dar čovječanstvu, a drugima izaziva strah. To je institucija koja je bila povod mnogim kontroverzama. No, danas se osjeća značajna promjena u ekumenskom raspoloženju, a tome svjedoče mnogobrojni međusobni susreti i dokumenti. S katoličke strane, to treba najviše zahvaliti Drugom vatikanskom saboru koji sa svojim novim ekleziološkim pogledima stvara pozitivno ekumensko ozračje.⁴⁹

⁴⁹ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str.198.-202.

3. Laici u Crkvi i važnost Papinske službe za laike

Laici, vjernici koji nisu ni svećenici ni redovnici, su većina u Katoličkoj Crkvi. Upravo zbog toga se ne smije zanemariti njihova uloga. Da imaju važnost u Crkvi govori i činjenica kako su dionici Kristovih službi: svećeničke, proročke i kraljevske. Laici djeluju u svakodnevnom životu, a sa svojim zalaganjem imaju priliku posvetiti društvo u kojem žive. No, vjernici laici i hijerarhija Crkve su jedno tijelo te stoga treba poticati njihovu međusobnu suradnju koja je u konačnici na dobro Crkve i svijeta. U ovom dijelu ćemo se usredotočiti na odnos laika i pape, tj. na značaj koji papa može imati u duhovnom životu vjernika laika.

3.1. Laici - dionici Kristovih službi

Kada se misli na laike u Crkvi, Katekizam Katoličke Crkve kaže kako se pod tim nazivom podrazumijevaju svi vjernici osim članova svetoga reda i od Crkve odobrenog redovničkog staleža. Drugim riječima, laici su Kristovi vjernici krštenjem pritjelovljeni Kristu i ustanovljeni kao Božji narod, na svoj su način udionici Kristove svećeničke službe, a u Crkvi i u svijetu vrše svoj dio poslanja cijelog kršćanskog naroda.⁵⁰

U crkvenom je pravu laik, dakle, onaj član Crkve koji nije ni svećenik ni redovnik. No, ova definicija ne govori o pravima laika u Crkvi. Stoga, Drugi vatikanski sabor definira narav vjernika i navodi u dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* kako svi vjernici, osim članova svetog reda i redovnika, združeni u jedno tijelo s Kristom na svoj su način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe i, koliko to na njih spada, vrše misiju čitavog kršćanskog naroda. Laicima je svjetovni značaj vlastit, njima na osobit način pripada rasvijetliti i urediti vremenite stvari.⁵¹ Sabor ističe kako kako nije samo na pastirima Crkve cijela spasenjska zadaća Crkve, nego oni trebaju voditi različite službe i karizme na takav način da svi doprinesu zajedničkom poslanju, svatko na svoj način. Pojam laika je donešen je u odnosu na Krista, cijeli Božji narod i druge pripadnike Božjeg naroda.

⁵⁰ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br.897

⁵¹ Usp. *Lumen gentium*, br. 31

Laici su, stoga, kršćanski vjernici koji krštenjem i vjerom srastaju u Krista i narod Božji i imaju kako pravo tako i dužnost da, na svoj način, sudjeluju u Kristovoj trostrukoj službi, vršeći tako poslanje cijele Crkve. Svećeničku službu vrši cijeli Božji narod snagom općeg svećeništva. Sabor argumentira svećeničku zadaću laika činjenicom da su pomazani od Duha Svetoga i da ih on oživljava. Trebaju nositi plodove Duha svetoga kako bi štovali Boga vršeći svoje poslove i dužnosti. Snagom općeg svećeništva kod kršćana sva djela, ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. 1 Pt 2, 5). One se u slavljenju Euharistije prinose Ocu s prinosom Gospodinova tijela.⁵² Opće svećenstvo daje čovjeku mogućnost da ponovno uzade k Ocu, osposobljuje čovjeka da sudjeluje u bogoslužju. Krštenje uzvisuje čovjeka za sudjelovanje na liturgiji Crkve. Svaki krštenik je tako pridružen crkvenom redu laikata.⁵³ Druga služba laika, proročka služba, se sastoji u življenju onih duhovnih vrednota koje je Krist donio. Sabor zato traži da laici budu svjedoci onoga čemu se nadamo, da žive svoju vjeru i tako ju ispovijedaju. Sabor također prepoznaje kako laici u određenim prilikama dopunjavaju ili čak i preuzimaju učiteljsku zadaću prezbitera i biskupa, posebice tamo gdje je broj prezbitera malen ili su jednostavno u nemogućnosti vršiti službu. Posebno mjesto gdje laici mogu i trebaju navješćivati Riječ jest obitelj i društvena sredina. To mogu i trebaju vršiti bez službenog uvođenja u ministerij propovijedanja po kanonskoj misiji. Drugo posebno mjesto proročke zadaće jest brak gdje su supružnici jedno drugome i djeci svjedoci vjere i Kristove ljubavi. Kada je u pitanju kraljevska zadaća, Kristova se sastojala u priznavanju volje Očeve i u služenju braći ljudima. Kao proslavljeni Gospodin, daje vjernicima prvotno kraljevsku slobodu djece Božje i omogućuje im da pobjeđuju u sebi kraljevstvo grijeha (usp. Rim 6, 12). Omogućuje im da služeći Kristu i drugima dovode ljude Kralju, kojemu služiti znači kraljevati. Dakle, sudjelovanje na Kristovoj kraljevskoj službi znači slobodno prihvaćanje Krista kao novog čovjeka i začetnika kraljevstva Božjeg te pomaganje ljudima da se uključe u otajstvo Krista. Sabor nadalje ističe *indoles saecularis*, tj. svjetovno obilježje laika u Crkvi i svijetu. Profano zanimanje mogu obavljati nekada i redovnici i svećenici, ali njihova prvotna zadaća jest obavljanje svetoga ministerija. Za razliku od njih, zadatak laika jest da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima. Laici žive u svijetu, djeluju u

⁵² Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 245.-246.

⁵³ Usp. Vladimir Zagorac, *Kristova svećenička služba*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 102.

raznim dužnostima i poslovima svijeta, žive redovite prilike obiteljskog i društvenog života. To je mjesto gdje su oni od Boga pozvani da pridonose i potpomognu posvećenju svijeta vršeći svoje dužnosti. Sabor namjerno koristi pojam *vocatio* ili poziv, poslanje za ulogu laika u Crkvi. Laici su Crkva u svijetu, svojim zvanjima i zanimanjima čine Crkvu prisutnom u društvu i svijetu.⁵⁴ Papa Ivan Pavao II je često pozivao ljude, posebice mlade, koji su angažirani u svakodnevnim dužnostima, da se ne boje slijediti Isusa Krista te da dozvole Božanskoj milosti činiti djela u njima. Papa je bio uvjeren kako Isusov izgovara poziv „slijedi me“ kada netko nastoji svakodnevne poslove obavljati u duhu evanđelja.⁵⁵

Laici su kršćani koji imaju svoju zadaću, zadaću koja nije nimalo zanemariva. Laici su većina Crkve i oni prožimaju sve slojeve društva. U svijetu koji je potreban Krista. Laici u svojim raznolikim zanimanjima svjedoče evanđelje. Crkva podupire i ohrabruje laike da nastoje postaviti prave vrijednosti u vremenu u kojem žive te to isto vrijeme usmjere na Krista.⁵⁶

3.2. Laici i suradnja sa hijerarhijom Crkve

Hijerarhiju Crkve čine svećenici, biskupi i papa te su oni nositelji ministerija. Oni voljom Kristovom imaju službu upravljanja, posvećivanja i poučavanja. Iako se kroz povijest nije laicima predavala važnost kao i kleru, Drugi vatikanski sabor iznosi kako biskupi nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu, nego trebaju pastiri vjernike i nadzirati njihove službe i karizme da svi tako djeluju za opće dobro.

Liturgija, sakramenti i Riječ Božja su duhovna dobra Crkve na koja vjernici laici imaju pravo. No, ovisno o biskupima i svećenicima u primanju tih darova, te se traži od njih *christiana oboedientia*, tj. kršćanska poslušnost. Vjernici su dužni imati poslušnost vjere (*obsequium religiosum*) u službenom naučavanju vjerskih i moralnih

⁵⁴ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 246.-248.

⁵⁵ Usp. Jozef Stala, Janez Vodičar, *The Lay Person and his Christian Vocation in the Teaching of Pope John Paul II.*, 9 (2019) 1, 49-63, str. 55.

⁵⁶ Usp. Ivan Pavao II., *Ecclesia in Oceania*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20011122_ecclesia-in-oceania.html, br. 43, preuzeto: 22.8.2020.

istina. Drugi vatikanski sabor otvara veću mogućnost aktivnog sudjelovanja laika na liturgiji, posebice time što je omogućeno slavlje bogoslužja na narodnim jezicima te što se uloga puka bolje razradila i uvažila. Opće svećeništvo svih vjernika se najjasnije očituje u liturgiji, a laici, svjesni svoje suodgovornosti za rast mjesne Crkve, trebaju imati i čuvati osjećaj za biskupiju u kojoj je župa njen dio.⁵⁷ Čak i Zakonik kanonskog prava u kanonu 228 kaže kako su laici koji su sposobni, imaju znanje, razboritost i čestitost, prikladni da pomažu pastirima u onim zadaćama koje im odrede.⁵⁸ Ovaj kanon govori općenito i konkretno. Općenito kako su laici, ako pastiri tako procijene, prikladni da ih se uzme u crkvene službe i zadaće. Posebno u tome što laici mogu pomagati pastirima kao stručnjaci i savjetnici.⁵⁹ Trebaju biti spremni na poziv biskupa svoj trud uložiti u biskupske inicijative. No, tijekom Drugog vatikanskog sabora isticalo se kako ne vrijedi laicima objašnjavati kako su važni za Crkvu, ako ne postoje institucije u Crkvi preko kojih se laici mogu izražavati i njihov se glas može čuti. Stoga sabor naglašava kako kler uvijek treba imati na umu kako je pravo i dužnost svih vjernika djelovati apostolski i kako laici imaju svoj poseban udio.⁶⁰ Pastiri trebaju prepoznati i nuditi mjesta služenja i uloge laicima koji imaju svoje temelje u sakramentima krštenja, potvrde i, većina njih, u sakramentu ženidbe.⁶¹ Oni, stoga, s laicima trebaju bratski djelovati u Crkvi i za Crkvu te ih podržavati. Sabor je uz to odredio da se pri Svetoj Stolicu ima osnovati Sekretarijat za laike, a po biskupijama i župama se imaju osnovati pastoralna vijeća čiji su punopravni članovi i laici. Sa željom da se laici jače povežu sa Svetom Stolicom i da još više Crkvi posvećuju svoj trud, papa Pavao VI. motuproprijem *Catholicam Christi Ecclesiam* osniva Vijeće za laike i komisiju pod nazivom *Pravda i mir*. Drugim svojim moupproprijem *Ecclesiae sanctae*, Pavao VI. određuje nadležnost i zalaganja pastoralnih vijeća. Pastoralnim vijećima, dakle, uvijek predsjedava župnik ili biskup i ona imaju konzultativnu snagu. Vijeće ne može naređivati župniku ili biskupu, ali može davati savjete za vođenje zajednice jer oni

⁵⁷ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 249.

⁵⁸ Usp. *Zakonik kanonskog prava s izvorima*, Glas koncila, Zagreb, 1996., kan. 228

⁵⁹ Usp. Jure Brkan, *Dioništvo vjernika laika u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi* (kan. 228-230), *Služba Božja*, 44-46 (2003), 2-4, 51-93, str. 68.

⁶⁰ Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 249.-250.

⁶¹ Usp. Ivan Pavao II., *Christifideles laici*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html, br. 23, preuzeto: 24.8.2020.

imaju uvid u konkretne ljudske i kršćanske stvarnosti. Nadalje, sabor ističe kako svećenici snagom svetog reda vrše uzvišenu i potrebnu službu učitelja i oca, ali naglašava kako u Crkvi postoji zajedničko dostojanstvo članova po njihovu preporodu u Kristu. Imajući ovu jednakost na umu, a to je dostojanstvo djece Božje, valja prepoznati kako voljom Kristovom postoje razlike nositelja ministrija i ostalih vjernika. Vršanjem poglavarske službe, prezbiteri ne smiju tražiti slavu i moć, nego vladati služeći braći. Upravo oni trebaju promicati dostojanstvo i inicijative laika. S druge strane, Sabor od laika traži da prihvaćaju vjerskom poslušnošću vodstvo prezbitera i hijerarhije, da dijele s njima brige i napore oko dobra Crkve.

Iako je kroz povijest bilo dosta nepovjerenja između klera i laika te iako mnogi smatraju kako su svećenici svoje duhovno očinstvo pretvorili u paternalizam⁶², ne može se zanemariti napredak u odnosima koji je učinjen nakon Drugog vatikanskog sabora. Laici su ohrabreniji i imaju više mogućnosti sudjelovati u životu svojih župa, biskupija i na koncu cjeloukupne Crkve.

3.3. Uloga Papinske službe u životu vjernika laika

Papa kao poglavar Katoličke Crkve je važan za život cjeloukupnog katoličkog puka, a u ovom odlomku ćemo se posvetiti njegovu značaju za vjernike laike. Cilj je vidjeti kako papa, i kao pastir i kao poglavar, može značajno utjecati na konkretan život vjernika, bilo to malenim gestama ili enciklikama. Posebno ćemo kao primjer uzeti papu Franju i određene trenutke njegovog dosadašnjeg pontifikata koji pokazuju značaj papinstva za konkretnog vjernika laika u njegovu svakodnevnom životu.

Katolički puk je dosta prati pontifikat jednoga pape, a prosječan vjernik ne proučava nužno povijesni razvoj dogmi ili egzegetsko tumačenje petrovske službe. Ali gotovo sigurno će pratiti, barem površno, djelovanje pojedinog pape. Vjernici se okupljaju oko pape u bogatstvu osoba koje onda donose u zajedništvo. Ljudi žele sudjelovati u životu čovjeka čije ljudsko i pastirsko djelovanje zahvaća njihove živote. Papinstvo ukazuje na izvornu snagu ljudskog zajedništva, čiji se primjer može

⁶² Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, str. 250.-251

viditi na masama ljudi koje se okupljaju na trgu Sv. Petra, bilo da je biranje novoga pape ili molitva Angelusa. Okupljanja mnoštva u Rimu, ali i svuda po svijetu ako je papa na apostolskom putovanju, daju nadu kako u Crkvi postoji hrabrost za život u zajedništvu okrenuto prema autoritetu.⁶³ Vjerniku koji to želi, danas je lakše nego ikada biti u toku sa događajima u kontekstu Katoličke Crkve, a samim time i pape. To se može zahvaliti blagodatima modernog vremena kao poput televizije, interneta, većoj dostupnosti knjiga, prijevoda crkvenih dokumenata i sl. Dovoljno je samo istaknuti kako postoji internetska stranica Svete Stolice na kojoj se mogu pronaći, između ostaloga, popisi svih papa, njihove enciklike, pisma, govori, motupropriji i to sve na više jezika. Tu su i prijenosi uživo iz Vatikana. Ukratko, interakcija pape i vjernika nikada nije bila lakša. U ovakvom se ozračju nalazi aktualni papa, papa Franjo. Nakon što je izabran 13. ožujka 2013. g., na ustoličenju 19. ožujka 2013. g. naglasio je kako je vlast pape u konkretnom služenju.⁶⁴ Odmah nakon izbora za papu, predstavio se svijetu kao biskup Rima te naznačio put kojim započinje Crkva Rima. To je put bratstva, ljubavi i međusobnog povjerenja. Pozvao je na molitvu za cijeli svijet, na molitvu jednih za druge te na molitvu za biskupijsko zajedništvo. Prije nego što je podijelio blagoslov, moli narod da se on moli i za njega. U ovom nastupu stavlja snažan naglasak na molitvu, Crkva je zajednica molitve, a njegova molba da se moli za njega postala je motiv koji se često ponavlja u njegovom pontifikatu.⁶⁵ Nadalje, središnja tema njegovog pontifikata jest milosrđe. Papa naglašava kako se Isus nikada ne umara opraštati, mi smo ti koji se umaraju tražiti oproštenje. Uz milosrđe, često koristi i riječ nježnost. Poziva da se ne bojimo dobrote i nježnosti.⁶⁶ U apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* želi poručiti kako Crkva nije sama sebi svrhom. Crkva je poslana u svijet i pozvana je buditi nadu, stvarati atmosferu radosti, biti poslužiteljica Božjeg milosrđa jer je bez milosrđa nemoguće prodrijeti među povrijeđene ovoga svijeta kojima treba razumijevanje, oproštenje i ljubav. Crkva je stoga evangelizatorska, misijska. Ona je zajednica u pokretu pozvana na „novi misionarski izlazak“, a od svih traži da prihvate poziv izlaska iz

⁶³ Usp. Ivice Musa, *Papinstvo-služba za budućnost čovječanstva*, *Obnovljen život*, 60, 2(2005), 127-128; str.127-128.

⁶⁴ Usp. Niko Ikić, *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, str. 13.

⁶⁵ Usp. Anton Tamarut, *Crkva u nauku pape Franje*, *Bogoslovska smotra*, 87 (2017) 1, 59-78, str. 61.-62.

⁶⁶ Usp. Anton Tamarut, *Crkva u nauku pape Franje*, str. 65.-66.

vlastite udobnosti i da imaju hrabrosti poći na periferije koje trebaju svjetlo evanđelja.⁶⁷ Franjina Crkva izlaska je Crkva otvorenih vrata, Očev uvijek otvoreni dom. Papa ističe i svoju želju za siromašnom Crkvom te kaže kako je opredjeljenje Crkve za siromašne prije teološka nego sociološka ili politička kategorija. On smatra kako možemo puno toga naučiti od siromaha te je važno dozvoliti da nas evangeliziraju.⁶⁸ Sljedeći primjer pontifikata pape Franje kojeg ističemo jest odnos prema rastavljenima i civilno vjenčanima. Sazvavši dvije uzastopne biskupske sinode o obitelji, papa Franjo pokazuje koliki mu je obitelj prioritet, ali i pastoralni izazov. Posebnu pozornost je izazvala pobudnica *Amoris laetitia*, najviše zbog njenog osmog poglavlja gdje se naznačuje način praćenja, razlučivanja i integriranja slabosti rastavljenih i ponovno vjenčanih. Papa obiteljima u složenim situacijama prilazi kao milosrdni otac koji ih sluša, prihvaća i nudi načine integracije.⁶⁹ Papa je svjestan kako vlada kultura u kojoj brak kao institucija gubi važnost, ali je i svjestan kako Crkva pastoralno ne djeluje dovoljno kvalitetno ili se možda osjeća nemoćno između nauka i konkretnih situacija. Pastoralni problem je u tome što se u našem društvu brak ne doživljava kao Radosna vijest. Papa želi stvoriti novi put naviještanja Radosne vijesti o braku i obitelji za život cijele Crkve. Naglašava važnost zaručništva i smatra kako pastoral u tom kontekstu mora biti prožet duhom razlučivanja situacije od jednog para do drugoga. Nadalje ističe kako je obitelj ugrožena i na razini odgoja djece. Kao velike probleme smatra nedostatak vremena za djecu i činjenicu da često djeca odrastaju sa razvedenim roditeljima. Zbog društva koji ima takav odnos prema braku, nužna je pastoralna i misijska preobrazba. Stoga je važno probuditi interes za ozbiljnu pripremu mladih na brak i za pratnju i potporu u prvim godinama bračnog života, posebice u krizama. Crkveni nauk o ženidbi i obitelji treba biti u središtu evangelizacije.⁷⁰ Po pobudnici *Amoris laetitia*, pastoralni djelatnici, posebno svećenici, pozvani su rastavljenima i civilno vjenčanima pomoći posvijestiti osobno stanje pred Bogom te im pomoći donijeti odluku što će raditi i

⁶⁷ Franjo, *Evangelii gaudium*,

http://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html, preuzeto:19.8.2020.

⁶⁸ Usp. Anton Tamarut, *Crkva u nauku pape Franje*, str. 67.-69.

⁶⁹ Usp. Stanislav Šota, *Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia*, *Diacovensia* 25 (2017), 2, 285-301., str. 285.

⁷⁰Usp. Stanislav Šota, *Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia*, str. 288.-290.

kako dalje živjeti. Ako pastoralni djelatnici i svećenici pristupaju rastavljenima i civilno vjenčanima u duhu evanđelja, oni će produbljavati pripadnost Kristu i Crkvi molitvom, slušanjem Božje riječi, sudjelovanjem u liturgiji, kršćanskom odgoju djece itd.⁷¹ Drugi jedan potez pape Franje koji je izazvao dosta pozornosti, posebno u Hrvatskoj, jest podjeljivanje ovlasti odrješivanje onih koji su počinili grijeh pobačaja. U apostolskom pismu *Misericordia et misera*, u broju 12, papa kaže kako, od sada pa nadalje, podjeljuje svim svećenicima ovlasti odrješivanja onih koji su počinili grijeh pobačaja kako nijedna zapreka ne bi bila na putu između traženja pomirenja i Božjeg oprostjenja.⁷² Ovdje je riječ o ovlasti koja se temelji na vlasti rimskog prvosvećenika (usp. Kan. 332-333) koju ovom odlukom mogu vršiti svi ispovjednici u kontekstu sakramenta pomirenja, a ne izvansakramentalnom području koju vrši zakonita crkvena vlast. Davanjem ove ovlasti i nakon završetka godine Jubileja Božjeg milosrđa, papa i dalje potiče vjernike da shvate težinu grijeha u kojemu se nalaze te da po sakramentu oprostjenja promijene život. Ovim stavom se ne smanjuje težina pobačaja, nego se vjerniku nudi blizina i lakši put do pomirenja s Bogom i Crkvom.⁷³ No, primjeri papine blizine i življenja onoga što traži mogu se vidjeti i na, uvjetno rečeno, jednostavnijim i manjim primjerima. Tako je papa svoju blizinu pokazao u svibnju 2020. kada je predvodio molitvu krunice iz Lurdske spilje u Vatikanskim vrtovima, povezan sa više marijanskih svetišta po svijetu, kako bi pred Mariju stavio brige i boli čovječanstva, koje je dodatno otežala pandemija koronavirusa. Događaj, organiziran od strane Papinskog vijeća za promicanje nove evangelizacije, je prenošen putem mondovizije.⁷⁴ Drugi primjer je papin odnos prema zatvorenicima. Papa često naglašava svoje razumijevanje i ljubav prema zatvorenicima i situacijama u kojima su se našli, zbog čega često posjećuje zatvore i komunicira sa zatvorenicima. Jedan od primjera je njegov posjet zatvoru u Velleriju u travnju 2019. g., nedaleko od Rima gdje je zajedno sa zatvorenicima i zaposlenicima proslavio Misu Večere Gospodnje. Ovo mu je bio ukupno peti Veliki

⁷¹ Usp. Stanislav Šota, *Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia*, str. 293.-294.

⁷² Usp. Franjo, *Misericordia et misera*, http://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html, br. 12, preuzeto: 26.8.2020.

⁷³ Josip Šalković, Ivan Rak, *Ovlast za odrješivanje od grijeha pobačaja prema apostolskom pismu Misericordia et misera*, *Bogoslovska smotra*, 89 (2019) 1, 85-108, str. 95.-97.

⁷⁴ *Molitva krunice sa papom Franjom*, <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2020-05/papa-franjo-krunica-vatikanski-vrtovi-svetista-pandemija.html>, preuzeto: 27.8.2020.

četvrtak kojeg je proslavio u jednom zatvoru. U obredu pranja nogu, oprao je noge i poljubio desno stopalo dvanaestorici zatvorenika.⁷⁵

Papinstvo je služba koja itekako ima utjecaj i važnost za život vjernika laika. Bilo da se radi o sitnicama poput radosti iščekivanja novoga pape u zajedništvu s ostalim vjernicima ili da se radi o odredbama pomoću kojih vjernici mogu lakše doći do pomirenja sa Bogom i Crkvom. Najaktualniji primjer ovoga jest papa Franjo koji sa svojim gestama pokazuje vjernicima kako im je blizak i kako ima razumijevanja za njihove životne situacije, ne dovodeći u pitanje nauk Crkve.

⁷⁵ Adriana Masotti, Mate Žaja, *Papa zatvorenicima: Isusovo je pravilo služenje*, <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2019-04/papa-zatvorenicima-isusovo-pravilo-sluzenje.html>, preuzeto: 27.8.2020.

ZAKLJUČAK

Vidjeli smo kako je Crkva u svijetu uređena kao društvo. Ona ima svoju hijerarhijsku strukturu i to je vjerojatno prvo što netko uoči kada promatra Crkvu. No, ovaj vidljivi element Crkve je u svrhu onoga obuhvatnijega i dubljega: duha, ljubavi i sabiranja. Crkva je hijerarhijski uređena, a nalazi u potpunom obliku u Katoličkoj Crkvi kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu. Krist želi da Crkva djeluje do eshatološkog svršetka svijeta, a to podrazumjeva nastavljanje službi apostola u Crkvi. Prvi vatikanski sabor donosi dogme u konstituciji „*Pastor aeternus*“, ali bez definiranja prava biskupa i stavljanja biskupa u relaciju s Papom. Drugi vatikanski sabor nadopunjuje učenje te uz božansko ustanovljenje primata govori i o božanskom ustanovljenju episkopata. Nemoguće je odvojiti glavu od tijela jer kada papa odlučuje sam, on djeluje kao Glava episkopata. Papinska služba je i jedna od velikih tema ekumenizma. Promatra se u dva smijera, u smjeru razgovora sa pravoslavnim Crkvama i protestantima. Važni napredak u ekumenizmu je donio Drugi vatikanski sabor sa priznavanjem elemenata crkvenosti i van Katoličke Crkve. Iako je povijest Petrovske službe unutar dijaloga sa ostalim Crkvama i kršćanskim zajednicama bila burna, danas se primjećuje napredak barem u većem uvažavanju. Zaključno, Papa ima značajnu ulogu i u životu vjernika laika. Laici, kao dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše misiju čitavog kršćanskog naroda. Drugi vatikanski sabor ističe kako nije samo na pastirima Crkve cijela spasenjska zadaća Crkve, nego i na laicima. Laici prožimaju sve slojeve društva i svojim životom mogu i trebaju promicati kršćanske vrijednosti, svatko na svoj način. Stoga su i pastiri Crkve pozvani poticati vjernike na djelovanje u župama i mjesnim Crkvama te ih primati kao pomoć ovisno o njihovim sposobnostima. Na kraju smo vidjeli na primjeru pape Franje kako jedan papa može utjecati na konkretan život vjernika laika. Bilo da su to riječi utjehe i gesta očinske blizine poput slavljenja mise Večere Gospodnje u zatvoru ili konkretne odluke da se ovlast ispovijedanja grijeha pobačaja svim svećenicima produži na neodređeno kako bi se vjernicima omogućio lakši put pomirenja s Bogom i Crkvom.

LITERATURA

1. IZVORI:

Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* u *II. vatikanski koncil: dokumenti. Latinski i hrvatski*, KS, Zagreb, 1986.

FRANJO, *Evangelii gaudium*,

http://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html,
preuzeto: 19.8.2020.

FRANJO, *Misericordia et misera*,

http://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html, preuzeto:
26.8.2020.

IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 23,

http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html, preuzeto: 24.8.2020

IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Oceania*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20011122_ecclesia-in-oceania.html, preuzeto: 22.8.2020.

IVAN PAVAO II., *Ut unum sint*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25051995_ut-unum-sint.html ,
preuzeto: 17.8.2020.

Katekizam Katoličke Crkve, Glas Koncila, Zagreb, 2016.

PIO XII., *Mystici corporis Christi*, http://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061943_mystici-corporis-christi.html, preuzeto 26.7.2020.

Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, KS, Zagreb, 2008.

Zakonik kanonskog prava s izvorima, Glas koncila, Zagreb, 1996.

2. KNJIGE:

BROWN, RAYMOND E., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008

IKIĆ, NIKO; *Ekumenske studije i dokumenti, Izbor ekumenskih dokumenata Katoličke i Pravoslavne Crkve s popratnim komentarima*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003.

IKIĆ, NIKO; *Petrovska služba, stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatski i ekumenski pogledi*, Glas koncila, Zagreb, 2015.

IVANČIĆ, TOMISLAV; *CRKVA. Fundamentalno – teološka ekleziologija*, Teovizija, Zagreb, 2004.

LAWRENCE, PAUL; *Atlas biblijske povijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.

MACUT, IVAN; *Suvremeni ekumenski pokret-svjetske konferencije (1910.-2013.) Pokret za život i djelovanje. Pokret za vjeru i ustrojstvo Crkve. Ekumensko vijeće crkava.*, Glas koncila, Zagreb, 2017

WALDENFELS, HANS; *Kontekstualna fundamentalna teologija*, Tisak. Gradska tiskara Osijek, Đakovo, 1995.

ZAGORAC, VLADIMIR; *Kristova svećenička služba*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

3. ČLANCI:

BRKAN, JURE; *Dioništvo vjernika laika u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi (kan. 228-230)*, Služba Božja, 44-46(2003), 2-4, 51-93

IKIĆ, NIKO; *Petrova služba u katoličko-pravoslavnoj relaciji. Može li Ravenski dokument biti temelj teološkog zbližavanja?*, Crkva u svijetu, 48 (2013), 2, 143-168

MACUT, IVAN; *Ekumenizam pape Franje*, Služba Božja, 54. (2014), 1, 52-67

MACUT, IVAN; *Ekumenski blagoslov i zajednička izjava pape Franje i patrijarha Bartolomeja I.*, *Prijevod i kratko tumačenje*, Diacovensia 23 (2015) 1., 107-117

MUSA, IVICA; *Papinstvo-služba za budućnost čovječanstva*, *Obnovljen život*, 60, 2 (2005), 127-128

PERIĆ, RATKO; *Biskup u mjesnoj Crkvi*, Crkva u svijetu, 15 (1980), 1, 48.-60.

STALA, JOZEF; VODIČAR, JANEZ; *The Lay Person and his Christian Vocation in the Teaching of Pope John Paul II.*, 9 (2019), 1, 49-63

ŠALKOVIĆ, JOSIP; RAK, IVAN; *Ovlast za odrješenje od grijeha pobačaja prema apostolskom pismu Misericordia et misera*, *Bogoslovska smotra*, 89 (2019) 1, 85-108

ŠOTA, STANISLAV; *Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia*, *Diacovensia*, 25 (2017.) 2, 285.-301.

TAMARUT, ANTON; *Crkva u nauku pape Franje*, *Bogoslovska smotra*, 87 (2017) 1, 59-78

4. OSTALO:

MASOTT, ADRIANA; ŽAJA, MATE; *Papa zatvorenici: Isusovo je pravilo služenje*, <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2019-04/papa-zatvorenici-isusovo-pravilo-sluzenje.html>, preuzeto: 27.8.2020.

Molitva krunice sa papom Franjom,

<https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2020-05/papa-franjo-krunica-vatikanski-vrtovi-svetista-pandemija.html>, preuzeto: 27.8.2020.

RAY, STEVE; *Peter & the Primacy in the New Testament,*

<https://www.catholicconvert.com/blog/category/catholic-hierarchy/>, preuzeto: 13.8.2020.